

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Diana Atelj

SAMOMORILSKI TERORIZEM

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Diana Atelj

Mentor: doc. dr. Iztok Prezelj

SAMOMORILSKI TERORIZEM

Diplomsko delo

Ljubljana 2008

Samomorilski terorizem

Diplomsko delo proučuje pojav samomorilskega terorizma kot eno od taktik za doseganje specifičnih političnih in drugih ciljev, za katere se zavzema posamezna teroristična organizacija. Splošnemu delu diplomske naloge, ki predstavi zgodovino samomorilskega terorizma, opredeljuje skupinske in posameznikove motive za odločitev za samomorilski napad ter opredeli pojem mučeništva, sledi proučevanje samomorilskih napadov, izvedenih s strani palestinskih in čečenskih terorističnih organizacij. Diplomsko delo ugotavlja, da se organizacije za samomorilske napade odločajo zavestno in zaradi prednosti, ki jim jih ti prinašajo v boju zoper močnega sovražnika - velika pozornost medijev in javnosti, zbujanje strahu med ciljno populacijo, veliko število žrtev na nasprotnikovi strani in majhna finančna obremenitev na strani organizacije. Napadi so glede na cilje, ki si jih postavi teroristična organizacija, učinkoviti. Diplomsko delo tudi ugotavlja, da do samomorilskih napadov prihaja načrtno, zavestno in da so izredno organizirani, saj so del strategije delovanja terorističnih organizacij, ugotavlja pa tudi, da je religija eden ključnih mobilizacijskih dejavnikov rekrutacije potencialnih samomorilskih napadalcev, tako na palestinskih kot na čečenskih območjih.

Ključne besede: samomorilski terorizem, samomorilski napadi, čečenski samomorilski napadi, palestinski samomorilski napadi.

Suicide Terrorism

This thesis examines phenomena of suicide terrorism as one of tactics for achieving specific political and other goals pursued by specific terrorist organization. Thesis is divided in two parts: first part examines history of suicide terrorism, defines organizational and individual motives for decision for suicide attack and defines concept of martyrdom. Second part of the thesis examines occurrence of suicide attacks in Palestinian and Chechen societies. It is determined that the reason for the decision to deploy suicide attacks lies in advantages that this tactic brings in the fight against their powerful enemy. These are wide public and media attention, bringing fear among target population, high number of victims on enemy side and, on the other hand, small financial burden on organization's side. Suicide attacks are effective according to terrorist organization's objective. This thesis also establishes that suicide attacks are carefully planned, systematic, and part of operational strategy of terrorist organizations, and that the religion is one of the principal factors of recruitment of potential palestinian and chechen suicide bombers as well.

Key words: suicide terrorism, suicide attacks, chechen suicide attacks, palestinian suicide attacks.

KAZALO

KAZALO TABEL IN GRAFOV.....	6
1. UVOD.....	7
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR.....	8
2.1 Predmet in cilji proučevanja.....	8
2.2 Hipoteze.....	9
2.3 Metodologija.....	9
3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV.....	10
3.1 Terorizem.....	10
3.2 Kaj je samomorilski terorizem?.....	13
3.2.1 Samomor.....	13
3.2.2 Mučeništvo in džihad.....	16
3.2.3 Poskusi definicije samomorilskega terorizma.....	18
4. ZGODOVINA SAMOMORILSKEGA TERORIZMA.....	20
4.1 Število samomorilskih napadov.....	22
5. MOTIVI ZA UPORABO SAMOMORILSKE TAKTIKE.....	25
5.1 Motivi teroristične organizacije.....	25
5.2 Motivi posameznika.....	29
6. SAMOMORILSKI NAPADI NA OBMOČJU IZRAELA, ZAHODNEGA BREGA IN GAZE.....	32
6.1 Organizacije, ki izvajajo samomorilske napade.....	32
6.1.1 Hamas (Harakat al-Muqawama al-Islamija).....	32
6.1.2 Palestinski islamski džihad (PIJ).....	33
6.1.3 Fatah.....	34
6.1.3.1 Brigade mučenikov Al Akse.....	34
6.1.3.2 Tanzim.....	35
6.1.4 Ljudska fronta za osvoboditev Palestine in Brigade mučenikov Abu Ali Mustafa.....	35
6.1.5 Mučeniške brigade Jenina (<i>Jenin Martyr's Brigades – JMB</i>).....	36
6.2 Cilji terorističnih organizacij, ki izvajajo in/ali podpirajo samomorilske napade.....	36
6.2.1 Struktura in število samomorilskih napadov.....	37
6.2.2 Primeri samomorilskih napadov.....	40
6.2.2.1 Samomorilski napad na klub Dolphinarium.....	40
6.2.2.2 Samomorilska napada Brigad mučenikov Al-Akse.....	41
6.2.2.3 Samomorilski napad v Netanji.....	42
6.3 Samomorilski terorizem – motivacija, organizacija in rekrutiranje.....	44
6.3.1 Motivacija.....	44
6.3.2 Organizacija samomorilskih napadov in rekrutiranje.....	46
6.3.3 Kult mučeništva in podpora samomorilskim napadom.....	47
6.4 Samomorilski napadalec – profil in osebna motivacija.....	48

7. SAMOMORILSKI NAPADI NA OBMOČJU ČEČENIJE IN RUSIJE.....	51
7.1 Čečenske teroristične organizacije, ki izvajajo samomorilske napade.....	51
7.1.1 Brigada črnih vdov.....	51
7.1.2 Islamska mednarodna mirovna brigada.....	52
7.1.3 Skupina Movsarja Barajeva.....	52
7.1.4 Brigada mučenikov Rijad us Salihejn.....	52
7.1.5 Polk za posebne islamske cilje (<i>Polk specialnoj cjeli islamskij – Special Purpose Islamic Regiment – SPIR</i>).....	53
7.2 Cilji čečenskih terorističnih organizacij, ki izvajajo in/ali podpirajo samomorilske napade.....	53
7.2.1 Struktura in število samomorilskih napadov.....	54
7.2.2 Primeri samomorilskih napadov.....	58
7.2.2.1 Teroristični napad na moskovsko gledališče Dubrovka.....	58
7.2.2.2 Samomorilski napad na dveh ruskih letalih leta 2004.....	59
7.2.2.3 Samomorilski napad na vojaško bolnišnico v Mozdoku.....	60
7.3 Samomorilski terorizem – motivacija, organizacija in rekrutiranje.....	61
7.3.1 Motivacija.....	61
7.3.2 Organizacija samomorilskega napada in rekrutiranje.....	63
7.4 Čečenski samomorilski terorist – profil in osebna motivacija.....	65
7.5 Čečenija danes.....	67
8. ZAKLJUČEK.....	68
9. UPORABLJENI VIRI.....	71

KAZALO TABEL IN GRAFOV

Tabela 4.1.1: Samomorilski teroristični napadi do leta 2003.....	23
Tabela 4.1.3: Samomorilski napadi glede na regijo.....	24
Tabela 5.1.1: Samomorilski napadi glede na cilj napada.....	27
Tabela 5.1.2: Samomorilski napadi glede na taktiko.....	28
Graf 6.2.1.1: Delež samomorilskih napadov glede na skupino.....	38
Tabela 7.2.1.1: Pogostost čečenskih samomorilskih napadov na leto.....	54
Tabela 7.2.1.2: Samomorilski napadi glede na cilj.....	56
Tabela 7.2.1.3: Samomorilski napadi glede na lokacijo in cilj.....	57

1. UVOD

»Najprej se počutiš negotovega ob vožnji z avtobusom. Potem se sprašuješ, ali bi res stopil v tisti trgovski center? Potem dvakrat razmisliš o tem, koliko časa boš ostal v svoji priljubljeni kavarni. Potem... ni nikjer več varno« (Hoffman 2007).

Pripravljenost umreti za svoje cilje, ideologijo, vero in prepričanje ni nov pojav v človeški zgodovini. Ti pojavi so ves čas vzbujali na eni strani zgroženost, na drugi strani pa strahospoštovanje in nerazumevanje dejstva, da je oseba sposobna postaviti cilje, za katere je prepričana, da so kolektivni ter da delujejo v dobro skupnosti in sveta, in ki jih postavlja pred svoje lastno življenje. Kaj torej vodi povsem normalnega posameznika, da se nekega dne odloči in svoje življenje žrtvuje za nek »višji« cilj, idejo?

Žrtvovanje, mučeništvo in nenazadnje samomorilski napadi niso nov pojav in so bili v svetu prisotni ves čas, vendar so vse do 11. septembra 2001 v Združenih državah Amerike (ZDA) za večino ljudi na območju ZDA in Evrope ostajali del preteklosti, del nečesa oddaljenega. S samomorilskim napadom v ZDA pa je terorizem dokončno stopil v ospredje zanimanja javnosti ter postal nova realnost, za zahodno politiko pa se je, z vsemi posledicami, ki jih je ta pojav prinesel, začelo novo obdobje. Ob šesti obletnici napada je to dobro ponazoril tedanji podpredsednik Evropske komisije Franco Frattini: »Napadi 11. septembra so za vedno spremenili naše razumevanje varnosti – varnost je sedaj na prvem mestu, saj nam uresničuje pravico do življenja, ki smo jo včasih jemali za samoumevno. Od tistega dne so namreč grožnje varnosti, še posebej tiste s strani teroristov, postale konstantne« (EU 2007). Tega, da je terorizem v sodobnem svetu prevzel podobno vlogo, kot jo je za časa hladne vojne igrala grožnja jedrske vojne, se zaveda tudi stroka. »Z 11. septembrom je terorizem postal strateška in ne več le taktična grožnja« (Graeme in Gunaratna 2004: 2). Tudi vlade vse več finančnih sredstev in pozornosti namenjajo preprečevanju terorističnih napadov in reševanju morebitnih posledic napada. Kot ena od oblik terorizma so samomorilski napadi resen vir ogrožanja mednarodnega miru in varnosti. Vse od leta 1980 se je število napadov drastično povečevalo. Od tega leta je bilo s strani več kot 30 terorističnih skupin izvedenih več kot 400 samomorilskih napadov (Graeme in Gunaratna 2004: 70).

Samomorilski napadi so danes ena najnevarnejših in hitro rastočih oblik terorizma, predvsem zato, ker se je proti njim najtežje boriti, saj je edini cilj terorista uničiti svojo tarčo in izpolniti

nalogo, ne da bi zaščitil svoje lastno življenje. Poleg močnega psihološkega učinka, ki ga ima samomorilski terorizem na populacijo, bolj privleče pozornost svetovne javnosti ter je tudi finančno in organizacijsko ugodnejši način boja, saj organizatorjem ni treba načrtovati umika svojih ljudi. Poleg tega je za osnovni samomorilski napad dovolj ena oseba in doma narejen eksploziv (Graeme in Gunaratna 2004: 70).

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR

2.1 Predmet in cilji proučevanja

V diplomskem delu se osredotočam na samomorilske napade, ki jih izvajajo islamistične skupine oziroma so izvedeni s strani terorističnih organizacij, nastalih na območju, kjer je prevladujoča religija prebivalcev islam. Samomorilski napadi so me zanimali predvsem kot sredstvo za doseganje ciljev organizacij, ki se borijo za neodvisnost določene pokrajine. Zato sem se osredotočila na dva primera – na palestinske in čečenske samomorilske napade. Med Palestinci in Čečeni lahko namreč najdemo nekaj vzporednic: gre za dve etnični skupini, katerih organizacije so se v okviru boja za neodvisnost zatekle tudi k terorističnim akcijam ter kjer je prevladujoča religija islam.

Samomorilski napadi me torej zanimajo predvsem z vidika namena in ciljev – kaj želijo organizacije in posamezniki, ki se odločijo za izvedbo napada, doseči, zakaj se odločajo za to skrajno možnost doseganja ciljev ter ali to sploh je skrajna možnost ali pa je le ena od taktik, ki jih teroristične organizacije uporabljajo, da bi dosegle zastavljene cilje. Zanimalo me je tudi, zakaj se posamezniki odločijo za izvedbo napada, kakšen profil oseb se za to odloča in zaradi kakšnih razlogov pride do takšnih odločitev.

Samomorilski napadi v Izraelu, Iraku, Afganistanu, Pakistanu, Čečeniji in drugih območjih v javnosti potrjujejo prepričanje, da naj bi bil samomorilski terorizem povezan z radikalnim islamom. Zato sem želela ugotoviti, koliko religija, v tem primeru islam, sploh vpliva na pojav in pogostost samomorilskih napadov ter kakšna je vloga islama pri indoktrinaciji potencialnih teroristov na proučevanih območjih. Poleg tega sem želela teoretično opredeliti samomorilski terorizem, razumevanje samomora v islamskem svetu in njihov pogled na samomorilske napade. Le tako je namreč pojav mogoče razumeti v celoti. Naslednji cilj je bil

prikazati zgodovinski razvoj samomorilskih napadov. Nenazadnje želim z diplomsko nalogo ugotoviti, kakšni so trendi v izvajanju samomorilske taktike po svetu.

2.2 Hipoteze

- Samomorilski napadi so taktično in strateško sredstvo v boju za politične in druge cilje, ki jih zasleduje teroristična skupina.
- K samomorilskim napadom se zatekajo teroristične organizacije, ki so vojaško in tehnološko inferiorne nasprotniku.
- Religija je ključni mobilizacijski dejavnik rekrutacije potencialnih samomorilskih napadalcev, tako na palestinskih kot tudi na čečenskih območjih.
- Tako na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze kot na območju Čečenije in Rusije samomorilske napade izvajajo teroristične organizacije, ki so pod vplivom radikalnega islama, da bi dosegle neodvisnost vsakega od območij.

2.3 Metodologija

Pri pisanju diplomske naloge sem uporabila predvsem analizo sekundarnih virov in tudi naslednje metode:

- **Kvantitativna metoda** pomeni uporabo in proučevanje sekundarnih statističnih podatkov. Pri tem sem uporabila predvsem podatke, zbrane v raziskovalne namene, ter obstoječe statistične podatke posameznih držav, medijev itd. Pri zbiranju statistik števila samomorilskih napadov na določenih območjih so se pojavljale razlike in določene omejitve, saj je prepoznanje nekega napada kot samomorilskega odvisno od delovne definicije samomorilskega napada, ki jo posamezni raziskovalec uporablja. Poleg tega je zaradi smrti terorista v nekaterih primerih težko opredeliti, ali je napad izvedel zavestno ali ne, v nobeni od držav pa ni točno določene baze podatkov, ki bi vsebovala le informacije o številu samomorilskih napadov. Zato sem se morala pri pisanju diplomske naloge nasloniti na podatke posameznih avtorjev, ki so raziskovali samomorilske napade na določenih območjih.
- **Konceptualno analizo** sem uporabljala pri definiranju in opredeljevanju pomena raziskovanih pojmov: terorizem, samomorilski terorizem, samomor, mučeništvo, džihad.

- **Zgodovinska analiza** je bila uporabljena pri raziskavi sprememb in tendenc v razvoju samomorilskega terorizma oziroma v uporabi samomorilske taktike.
- **Metodo primerjalnega raziskovanja in študije primerov** sem uporabila pri raziskovanju palestinskega in čečenskega samomorilskega terorizma ter pri iskanju podobnosti in razlik med tema dvema primeroma.

3. OPREDELITEV TEMELJNIH POJMOV

3.1 Terorizem

V mednarodni skupnosti ni enotne definicije o tem, kaj terorizem sploh je. Pri opredeljevanju nekega dejanja za terorističnega so prisotna dvojna merila. Za nekoga terorist je za drugega borec za svobodo (Silke 2004: 4). Prav zaradi dvojne interpretacije na globalni ravni ni možno doseči konsenza o tem, kdo terorist sploh je. Kljub temu je nastalo kar nekaj poskusov definicije terorizma, saj naj bi jih v teoretični literaturi obstajalo več kot sto.

Po pravni definiciji, ki jo uporablja vlada ZDA, je terorizem naklepno, politično motivirano nasilje, storjeno nad civilnimi in neoboroženimi tarčami s strani etničnih, subnacionalnih skupin ali tajnih agentov, v večini primerov namenjeno vplivanju na širšo javnost (Anžič 2002: 461 in Henderson 2001: 4). Ta definicija izključi dejanja, storjena s strani vlad. Razširjeno definicijo pa poda politični analitik Brian Jenkins, ki trdi,

da so vsa teroristična dejanja zločin, saj vsa vključujejo nasilje ali grožnjo z nasiljem,večinoma združeno s specifičnimi zahtevami. Dejanja so usmerjena proti civilistom,motivi so politični, težijo k maksimalni publiciteti. Poleg tega so teroristi člani organizirane skupine in večinoma prevzamejo odgovornost za svoja dejanja, katerega cilj je povzročiti psihološke učinke, ki so močnejši od fizičnih (Henderson 2001: 4).

V britanskem terorističnem zakonu iz leta 2000 je terorizem definiran kot uporaba resnega nasilja proti osebam ali lastnini ter kot grožnja s tem nasiljem, da bi ustražovali ali prisilili vlado, javnost ali katerikoli del javnosti za doseg političnih, verskih ali ideoloških ciljev (Silke 2004: 5 in Teroristični zakon 2000). Podobna je definicija ameriškega FBI-ja: »Terorizem je nelegalna uporaba sile ali nasilja zoper osebe ali lastnino, da bi ustražovali ali

prisilili vlado ali civiliste, z namenom uresničevanja političnih in družbenih ciljev« (Silke 2004: 5).

Ruski federalni zakon o boju proti terorizmu pa le-tega opredeli kot ideologijo nasilja in prakso vplivanja na sprejete odločitve vladnih, mestnih organov ali pa mednarodnih organizacij, z ustrahovanjem prebivalstva in/ali drugimi oblikami nasilnih dejanj (Federalni zakon o boju proti terorizmu Ruske federacije 2006).

Terorizem je bil od leta 1963, ko je bila sprejeta prva konvencija na to temo, pogosto na dnevnem redu organov Organizacije združenih narodov (OZN). Tako je bilo v okviru OZN-a sprejetih 13 mednarodnih konvencij, vendar nobena ni vsebovala okvirne definicije terorizma, saj je šlo večinoma za ukrepe na specifičnih področjih (UN 2007). 8. septembra 2006 pa je Generalna skupščina sprejela Globalno protiteroristično strategijo, ki zajema vse vidike terorizma, vendar je njen poudarek na protiterorističnih ukrepih. Strategija tako ne poda splošne definicije pojma, v preambuli pa je zapisano le: »Dejanja, metode in prakse terorizma v vseh oblikah in manifestacijah so aktivnosti, katerih cilj je izničenje človekovih pravic, temeljnih svoboščin in demokracije, grožnja ozemeljski celovitosti in varnosti držav, in destabilizacija legitimno oblikovanih vlad« (Globalna protiteroristična strategija Združenih narodov 2006). Za opredelitev pojma je pomemben tudi cilj strategije, in sicer naj bi članice »konsistentno, nedvoumno in odločno obsodile terorizem v vseh oblikah in manifestacijah, ki ga izvaja kdorkoli, kjerkoli in za katerekoli cilje« (*ibid*).

O terorizmu se niso mogli zediniti niti v Organizaciji islamske konference (OIC), kjer so leta 2002 dosegli le konsenz o tem, da med palestinskim bojem za neodvisnost in terorizmom ni nobene povezave (Silke 2004: 8). Na drugi strani pa so se pojavila tudi vprašanja, ali so teroristi pravzaprav vojni zločinci. Alex Schmid¹ tako terorizem vidi kot legitimna dejanja vojne. Čeprav obstajajo dvomi o tem, kaj vojna sploh je, pa obstaja širok mednarodni dogovor o tem, kaj so vojni zločini. Ker se teroristi ne borijo po pravilih vojne, so torej vojni zločinci (Silke 2004: 9–10). Če na terorizem gledamo s psihološkega vidika, je v osnovi psihološko sredstvo, ki ga teroristične organizacije uporabljajo za manipulacijo vladnih političnih procesov, s katerimi želijo doseči svoje cilje. Terorizem je torej v prvi vrsti politična aktivnost, povezana s skupino (Speckhard 2007b: 2). Tako lahko terorizem opredelimo tudi

¹ Alex Schmid je nekdanji vodja UN's Terrorism Prevention Branch, danes pa direktor Centra za študij terorizma in političnega nasilja na Univerzi St Andrews, Škotska (Silke 2004: 9).

kot načrtovanje, organiziranje, izvajanje in podpiranje nasilnih dejavnosti, ki so večinoma usmerjene proti civilnim ciljem, da bi z njimi dosegli politične cilje. Tu gre predvsem za vplivanje na vlade, da sprejmejo ali zavrnejo določene ukrepe. K terorizmu sodijo tudi podporne dejavnosti, kot so financiranje, rekrutiranje, skrivanje in usposabljanje teroristov (Prezelj 2006: 178).

Pri opredeljevanju pojma terorizem je treba opredeliti tudi motive in vzroke. Motivi so politični, etnični, nacionalni, gospodarski, verski in vojaški, lahko pa gre le za individualne ali kolektivne presežne interese ali pa za pridobivanje prednosti pred nasprotnikom in sovražnikom (Anžič 2002: 458). Najpogosteje pa gre za mešanico vseh vzrokov. Vendar teroristi svoja dejanja ponavadi pojasnjujejo z visokimi moralnimi cilji boja proti krivicam. Vzroke za terorizem lahko v osnovi razdelimo na notranje, kot so etnično preganjanje, politično zatiranje, nacionalizem in verski fanatizem, ter zunanje, kamor sodijo sodobna gospodarska, politična in druga protislovja, ozemeljski spori, gospodarski, politični in drugi ekspanzionizmi ter interesi organiziranega kriminala (*ibid*).

3.2 Kaj je samomorilski terorizem?

Metodološke težave pri poskusu definiranja samomorilskega terorizma se pojavljajo že pri razumevanju samomorilskega vedenja. To so težave pri razlikovanju med pripravljenostjo umreti in dejanskim iskanjem smrti oziroma težave pri razlikovanju med ljudmi, ki so v akciji želeli umreti, in med tistimi, ki so jih v samomorilsko akcijo poslali s prevaro ali prisilo. Razlikovati je treba tudi med teroristi, ki so v akciji ubili le sebe, in med tistimi, ki so s svojim dejanjem povzročili še smrt drugih ljudi (Merari 2004: 193–194). Že sam pojem samomorilski terorizem je za mnoge sporen, saj je v veliki meri vrednostno obarvan. Poleg tega da enotna definicija terorizma, s katero bi se strinjali vsi, ne obstaja, je v nekaterih kulturah prisotno še razlikovanje med samomorom in mučeništvom. Čeprav je zgodovina polna primerov samomorov, ki so veljali kot sredstvo za doseg političnega cilja, pa v islamskem svetu samomorilskih napadov ne dojemajo kot terorizem, ampak kot mučeništvo.

3.2.1 Samomor

Samomor je razumljen kot izrazito individualno dejanje, ki se pogosto razlaga s posameznikovo depresivnostjo (Haralambos 1999: 826). Tako se velikokrat zanemarja dejstvo, da je lahko odločitev za samomor v osnovi zavestno dejanje oziroma da je samomor lahko rezultat racionalne odločitve. Od leta 1960 se na samomor gleda kot na patološko in psihološko deviantno obnašanje, zato se tudi na teroriste in samomorilce dolgo časa ni gledalo kot na racionalne, razumne, normalne posameznike (Silke 2006: 35). Tako se tudi teorije suicidalnosti večinoma osredotočajo na samomor posameznika, ki se za dejanje odloči zaradi tega, ker ne želi več živeti. Vendar pa se je samomor v preteklosti velikokrat učinkovito pojavljal v vlogi političnega orožja – sredstva za doseg nekega cilja, 20. stoletje pa so zaznamovali primeri gladovnih stavk, ki so lahko vodile v smrt, samožrtvovanja in podobno, z namenom opozarjanja na problem ter pridobivanja pozornosti in podpore javnosti (*ibid*: 36–38).

Da bi razumeli, od kod izvirajo različni pogledi na osebe, ki izvedejo samomorilski napad, je treba razumeti tudi prevladujoče poglede na samomor. Mnogi teoretiki so razvili klasifikacije samomora, kjer se pojavljajo tudi vzroki in značilnosti, ki jih lahko delno prepoznamo pri samomorilskih napadalcih in razlago prenesemo v islamski kontekst.

Durkheim tako ugotavlja, da stopnjo samomorilnosti določajo odnosi med posameznikom in družbo, samomorilnost pa je odvisna predvsem od ravni, do katere družba uravnava posameznikovo vedenje. V tem okviru razlikuje med štirimi tipi samomora: egoističnim, altruističnim, anomičnim in fatalističnim. Egoistični samomor je posledica posameznikove nezadostne integriranosti v družbene skupine in družbo, kateri pripada. Anomični samomor se zgodi, ko družba posameznikov ne uravnava v zadostni meri, do česar pride v primeru razkroja družbenih sprememb, kar pri posameznikih ustvarja negotovost, saj postanejo družbene smernice za vedenje vse bolj nejasne (*ibid*: 827). To bi lahko delno razložilo tudi uporabo samomorilske taktike, saj se prav to dogaja v konfliktnem okolju, kar lahko izkoristijo teroristične organizacije in z ideološkimi razlagami lažje rekrutirajo kandidate za samomorilski napad. Altruistični in fatalistični samomor Durkheim pripiše predindustrijskim družbam. Altruistični samomor se tako zgodi takrat, ko je posameznik tako temeljito integriran v družbo, da svoje življenje žrtvuje zaradi občutka dolžnosti do drugih (*ibid*: 828). Čeprav je kot primere navedel samomore indijskih vdov ter samomore po smrti monarha, lahko to razlago uporabimo tudi za sodobne samomorilske napade, ko se posameznik žrtvuje za cilj svojega naroda, npr. Palestinci, Čečeni, Kurdi. Fenomen samomorilskih napadalcev lahko razloži tudi del Durkheimove definicije, da so samomori »vsil primeri smrti, ki izhajajo posredno ali neposredno iz pozitivnih ali negativnih dejanj žrtve, za katere je prepričana, da bodo vodile v smrt« (Hopgood 2005: 75).

J. D. Douglas samomore, seveda se je tudi on osredotočal samo na zahodno industrijsko družbo, vidi kot:

- transformacijo duše, kjer samomor pomeni način prihoda v nebesa,
- transformacijo jaza, kjer oseba samomor uporabi kot sredstvo, da druge ljudi prisili, da o njej razmišljajo drugače,
- sredstvo za doseganje naklonjenosti drugih,
- sredstvo maščevanja (Haralambos 1999: 830).

Francoski sociolog Jean Baechler pa samomor razume kot način odzivanja na problem in poskus njegovega reševanja, pri čemer samomore razdeli na:

- odrešilne samomore, kjer gre za namen ubežati neznosni situaciji ali za sredstvo kaznovanja,
- agresivne samomore, kamor sodijo maščevalni, kriminalni, izsiljevalski in roteči samomori,

- samomore zaobljubljenih, kjer se oseba odreče lastnemu življenju, da bi rešila drugo osebo,
- skurilne samomore, kjer gre za zavestno odločanje za preiščena tveganja, ki lahko vodijo v smrt (*ibid*).

Samomor, ko si oseba vzame življenje zato, ker zaradi različnih razlogov ne želi več živeti, je v islamu prepovedan. Koran samomor izrecno prepoveduje², samomorilca pa po splošno veljavnih prepričanjih čaka večni peklo, kjer bo kaznovan s sredstvi, s katerimi si je vzel življenje. Če pa oseba v boju na božji poti samomor uporabi kot vojaško sredstvo, gre za žrtvovanje z namenom, mučeništvo, zato to ni več samomor³ (Wintakers 1997). Samomor kot tak je torej eden glavnih grehov v islamu, ki ga poleg Korana prepoveduje šeriatsko pravo in ga je domnevno prepovedal tudi prerok Mohamed. Kot je pojasnil eden vodilnih islamističnih mislecev, šejk Jusuf Al Kardavi, napadi na sovražnike niso samomorilске operacije, ampak »junaško žrtvovanje, samo dejanje pa ne izvira iz brezupa, ampak iz želje, da bi v srca zatiralcev naselili strah« (Maliach 2007).

² »Naj tvoje roke ne povzročijo tvojega uničenja« (Koran 2: 195). »Ne ubij se. Alah je milosten. Kdorkoli to stori, se bo cvrl v ognju« (Koran 4: 29–30).

³ »Tisti, ki so usmrčeni na Alahovi poti, niso mrtvi, temveč živi« (Koran 3: 169). Ta verz je bil interpretiran tako, da je vsak bojevnik, ki izgubi svoje življenje na božji poti, džihadu, avtomatično rešen (Wintakers 2007).

3.2.2 Mučeništvo in džihad

»To ni samomor. Samomor je nekaj sebičnega, šibkega, prizadetega. To je *istishad*«⁴(Silke 2006: 37).

Džihad oziroma sveta vojna ima v islamskem svetu pomembno vlogo. Nenazadnje iz ene od interpretacij, kaj naj bi džihad bil, izhajajo tudi samomorilski napadalci in organizacije, ki izvajajo samomorilske napade, saj džihad postavljajo za svoj cilj.

Izvorni smisel džihada, kot je omenjen v Koranu, neposredno ne napeljuje k sveti vojni ali oboroženemu konfliktu, ampak je iz nekaterih sur možno izpeljati teološke interpretacije v smeri oboroženega boja.⁵ Džihad naj bi izvorno pomenil odrekanje posvetnemu bogastvu in jazu, služenje božji stvari in vzdrževanje božje poti. Tudi sama beseda izvira iz glagola *džahada* – truditi se, vlagati napore, močno si prizadevati. Čeprav je radikalno-militantna retorika v Koranu izredno redka, saj sveta knjiga prepoveduje prisilo v religiji in se deli, kjer se omenja potreba po boju, osredotočajo večinoma na samoobrambo, samodisciplino in tudi na odpuščanje, pa nekatera sporočila Korana ohranjajo visoko stopnjo dvoumnosti (Debeljak 2005: 52–55). Islamski fundamentalisti lahko to zlahka izkoristijo za interpretacijo džihada kot oboroženega boja proti nevernikom. Izenačevanje med džihadom in vojno proti nevernikom je možno najti v *haditu*⁶. Različne islamske pravne šole so družbo razdelile na

⁴ Izjava anonimnega palestinskega zapornika v Izraelu. Beseda *istishad* označuje mučeništvo, *intihar* pa samomor (Silke 2006: 37).

⁵ V Koranu se pojem džihad neposredno pojavi le trikrat, in sicer v surah Al Tavba, Furkan in Al Mumtahana, skupaj z izpeljankami pa enaintridesetkrat (Debeljak 1995: 52–54). »Če so vam očetje vaši, in sinovi vaši, in bratje vaši, in žene vaše, in družine vaše, in posest vaša, ki ste si jo pridobili, in trgovina, za katero se bojite propada, in hiše vaše – ljubši od Alaha in njegovega odposlanca in od džihada – truda za Njegovo stvar, potem počakajte, dokler se Alah ne odloči. In Alah ne bo grešnikom pokazal prave poti.« (Koran 9: 25) »Ne poslušaj nevernikov in bori se z njim v veliki borbi (džihad).« (Koran 25: 52) »Verniki, če ste šli zaradi boja/prizadevanja (džihad) na moji poti in z namenom, da si pridobite mojo naklonjenost, ne imejte mojih in vaših sovražnikov za prijatelje, ne ponujajte jim ljubezni. Kajti zanikajo resnico, ki je prišla k vam, in izganjajo Preroka in vas samo zato, ker v Alaha, gospodarja vašega, verujete.« (Koran 60: 1) »Tiste, ki se bodo za nas borili/prizadevali, bomo brez dvoma napotili na pot, ki vodi do nas. In Alah je resnično na strani tistih, ki delajo dobra dela.« (Koran 29: 69)

⁶ *Hadit* je poleg Korana drugi najpomembnejši vir avtoritete v islamu, saj vsebuje poročila o prerokovem (Mohamedovem) delu, napotkih in naukih. Muslimani se nanj obračajo takrat, ko v Koranu ne najdejo odgovora ali pa le-ta ni dovolj izčrpen. Obvezujoč ja tako za sunite kot za šiite (Debeljak 1995: 56).

dva dela, hišo islama in hišo vojne, pri čemer je treba hišo islama, torej islamske zakone pravičnosti, širiti. Sredstvo za širjenje tako postane džihad, med drugim se dovoli tudi organizirana in nadzorovana vojaška akcija. Tudi sam džihad se deli na veliki, ki predstavlja univerzalni boj za čistost duše, in mali, ki je prostorsko in časovno omejen (*ibid*: 56–59). Beseda džihad ima najmanj tri pomene: boj proti samemu sebi, boj za širjenje islama oziroma boj proti nevernikom in boj proti slabim muslimanom. Sama beseda džihad pomeni prizadevanje, da bi se moralno in versko izboljšali. Smisel velikega džihada je prav v podreditvi celotnega človeštva Bogu, pri čemer se morajo muslimani najprej preroditi sami (Etienne 2000: 215–217). Kljub temu da je džihad lahko tudi notranje prizadevanje za »božjo pot«, miroljubna pot za doseg cilja, pa nobena od ekstremističnih organizacij boja na božji poti ne razume kot miroljubno aktivnost (Jevtič 1989: 238). V Koranu je možno najti kar nekaj referenc⁷, ki pričajo o nujnosti boja in ki jih ekstremistične skupine zlahka uporabijo za opravičevanje džihada kot oboroženega boja proti nevernikom (Etienne 2000: 215–217). Džihad pa se ne ustavi niti pred državo. Za islamski odnos do države velja, da si ta zasluži lojalnost le, če zagotovi legitimno politično organizacijo skupnosti v skladu z normami, ki jih postavlja verski zakon; če temu ni tako, gre za zatiranje, ki opravičuje upor (Etienne 2000: 214).

Islamski fundamentalisti poudarjajo tri teme, ki se pojavljajo v Koranu in *haditu* – poziv k vojni, poziv k mučeništvu in mučeniškova nagrada, ki je zagotovljen vstop v raj. V preteklosti so bile te tri teme v mnogih primerih izkoriščane za propagando in sredstvo za navdih, mučeništvu pa se je pojavljalo v obliki pripravljenosti na smrt v boju ali misiji. Šahid ali šahida je tako oseba, ki v boju za islamske vrednote in pravice v imenu Boga zavestno žrtvuje svoje življenje in s tem izpriča svojo vero in pripadnost veri ali političnemu prepričanju (Wintakers 1997). Najširša opredelitev pa šahida opisuje kot katerokoli osebo, ki je ubita zaradi zatiranja in preganjanja. Kdorkoli umre med bitko, pri čemer brani svojo domovino ali se bori proti zlu, je vreden naziva šahid. Teoretično pa se mora šahid držati islamskega načela pravične vojne, ki med drugim prepoveduje napade na ženske in otroke, ponekod pa vlada tudi prepričanje, da to načelo izključuje samomor. Iranski sodnik šeriatskega prava Ajatola Mohadžed Damad tako poudarja, »da vsak, ki umre v vojni, ni šahid. Šahid je oseba, ki umre

⁷ Potreba po boju se najde v naslednjih delih Korana: Koran 2:216, 2:217, 3:157, 3:158, 3:169, 8:17. Nujnost boja proti nevernikom pa je med drugim zapisana v dveh ajetih. »Borite se proti njim, dokler ne bo konec bojev in ne bo več druge vere kot vera v Boga.« (Koran 8: 39) »Borite se proti tistim, ki ne verujejo v Alaha, v poslednji dan, ki jim to, kar sta Alah in prerok razglasila za nedopustno, ni nedopustno, kot tudi proti onim med ljudmi Svetih spisov, ki ne uresničujejo religije resnice, dokler ne bodo plačali, ponižani, in to s svojo roko, davka.« (Koran 9: 29)

v bitki, ko umre pod orožjem sovražnika, ki zasede islamsko ozemlje, ter ki umre v bitki, ki jo naroči islamski verski voditelj imam« (Davis 2003: 9).

3.2.3 Poskusi definicije samomorilskega terorizma

Kljub temu da splošno sprejete definicije terorizma ni, se je oblikovalo kar nekaj poskusov definiranja samomorilskega terorizma oziroma samomorilskega napada. Pri tem za opis tega fenomena obstaja več izrazov. Pogosto se pojavlja izraz samomorilsko bombardiranje, ki je sicer zelo restriktiven. Pisci, ki se identificirajo z žrtvami, uporabljajo izraz morilski napad, izraz mučeniške operacije pa poudarja pomen vzrokov za napad. Samomorilska operacija je izraz, ki poudarja vlogo organizacije, najbolj nevtralen pa je največkrat uporabljen pojem samomorilski napad (Cronin 2003: 2).

Nekaj definicij samomorilskega terorizma oziroma napada:

- Samomorilski terorizem je najbolj agresivna oblika terorizma, ki teži k nasilju tudi če ob tem jezi ne samo ciljno skupnost ampak tudi nevtralnno javnost. Samomorilski terorist je napadalec, ki ne pričakuje, da bo preživel misijo, in večinoma uporabi metodo napada (kot so avtomobilska bomba, samomorilski pas, ali pa se zaleti z letalom v zgradbo), ki za uspeh zahteva njegovo ali njeno smrt. Samomorilski terorist poleg sebe istočasno ubije tudi druge ljudi (Pape 2005: 10).
- Samomorilski terorizem je pripravljenost žrtvovati življenje v procesu uničenja oziroma poskusa uničenja nekega cilja, z namenom da bi dosegli politični cilj. Cilj psihološko in fizično – vojaško usposobljenega terorista je umreti ob uničevanju sovražnega cilja (Gunaratna 2000).
- Samomorilski napad je nasilen, politično motiviran napad, ki ga namerno in zavestno izvede oseba, ki se raznese skupaj z izbrano tarčo. Naklepna, gotova smrt izvajalca je predpogoj za uspeh napada (Schweitzer 2000).
- Samomorilski napad je operativna metoda, v kateri je uspeh napada odvisen od smrti storilca (Ganor 2007).
- Indijski Inštitut za mirovne študije, ki proučuje samomorilske napade v Šrilanki, samomorilski terorizem definira kot »pripravljenost žrtvovati življenje v procesu uničenja ali poskusa uničenja nekega cilja, z namenom, da se doseže določen politični

cilj. Cilj psihološko in fizično izurjenega terorista je umreti med uničevanjem sovražne tarče« (US Army TRADOC 2005: I-1–I-2).

- Samomorilski napad je operacijska metoda, v kateri je samo dejanje napada odvisno od smrti storilca (Ganor 2007: 6).
- Samomorilski napad je politično motivirano nasilno dejanje, ki ga zavestno izvede posameznik ali skupina posameznikov, ki aktivno in z namenom zakrivijo svojo lastno smrt s tem, da se razstrelijo skupaj z izbrano tarčo. Smrt napadalca je predpogoj za uspeh misije (Schweitzer 2000).

Pri definiranju samomorilskega terorizma oziroma napada je treba razlikovati tudi med samomorilsko misijo in samomorilskim napadom. Tako je samomorilski napad dejanje, v katerem se terorist vnaprej zaveda, da misija brez njegove smrti ne bo uspešna. Kljub temu da se napadalec zaveda, da bi med misijo lahko umrl, pa napada velikokrat ne moremo označiti za samomorilskega, če obstaja možnost, da bi bil napad uspešno izveden brez smrti storilca, ter predvsem, da se napadalec tega zaveda. Nekateri raziskovalci sem vključujejo tudi primere, ko storilec na misijo odide z zavedanjem, da obstaja velika verjetnost, da bo umrl, ko poskrbi za oporoko pred dejanjem, ko je na misiji opremljen z samomorilskim pasom in namerava eksploziv sprožiti v primeru, če bi šlo karkoli narobe, torej z namenom, da ga ne zajamejo varnostne sile. Pri samomorilskem napadu je torej storilec popolnoma pripravljen na svojo smrt (Ganor 2007: 7). Iz različnih definicij je prav tako razvidno, da samomorilski terorizem ni kakršnokoli samožrtvovanje ali mučeništvo, ampak gre za napad, v katerem, poleg tega da se žrtvuje za dosego nekega cilja, poleg sebe zakrivi še smrt drugih ljudi, kar je prav tako načrtovano vnaprej. Za razliko od samomorilskega napada, ki je ena od oblik terorizma, pa oseba, ki se samožrtvuje, ne namerava fizično poškodovati nikogar drugega, niti ustvariti kakršnokoli materialno škodo. Tu gre za ekstremno obliko protesta (Biggs 2005: 173).

4. ZGODOVINA SAMOMORILSKEGA TERORIZMA

Moderne oblike samomorilskega terorizma, kot ga razumemo v sodobnem času, so se pojavile v 80-ih letih 20. stoletja v Libanonu. Pojav zavestne smrti za višje cilje je sicer znan že iz zgodovine, vendar je šlo pri tem predvsem za samomorilske misije in ne za napade, poleg tega pa te tudi niso bile tako pogoste (Pape 2005: 11). Samomor oziroma dejanja, ki vodijo v smrt, so se kot gesta za doseganje političnih ciljev ali kot politični protest pojavljala že v časih rimskega imperija in japonskih samurajev, v 20. stoletju pa jih poznamo v obliki gladovnih stavk in samožrtvovanja. H gladovnim stavkam so se tako zatekale sufražetke, pripadniki rdeče armade, irski teroristi ter mnoge druge skupine ali posamezniki (Silke 2006: 40).

Tri najbolj znane zgodnje samomorilske misije sta izvajali dve militantni židovski revolucionarni skupini v 1. stoletju pr. n. št., Asasini v 11. in 12. stoletju n. št. ter japonski kamikazi v obdobju druge svetovne vojne. Židovski skupini Zeloti in Sicarii sta z namenom osvoboditve Judeje od okupacije Rima izvajali številne javne atentate. Šlo je za samomorilske misije, saj so pripadniki skupin žrtve z bodali napadali podnevi, večinoma pa so člane skupine takoj zajeli in mučili, usmrtili s križanjem ali pa so jih žive zažgali. Javnosti bolj znana je šiitska sekta Asasini, ki so v severozahodnem Iranu oblikovali učinkovito organizacijo za načrtovano, sistematično in dolgoročno uporabo političnega umora, za katerega uspeh so bile potrebne samomorilske misije (Pape 2005: 11–12). Asasini so imeli nekatere značilnosti, ki so bile podobne modernim terorističnim skupinam. V primerjavi z njihovimi političnimi nasprotniki so bili šibkejši, bili so militantno krilo širšega gibanja, imeli so močan občutek lojalnosti in predanosti vodji, razvili so sistem iniciacijskih ritualov za dokaz predanosti cilju (*ibid*: 34). Med modernejšimi skupinami pa so pomembnejši in najrazličnejši od vseh ostalih skupin, ki so za doseg ciljev uporabljale samomorilske misije, japonski kamikazi. Bili so del priznane nacionalne vlade, tarča njihovih napadov pa niso bili civilisti, ampak vojaki in mornarji ameriške vojske⁸ (*ibid*: 13). Simultane samomorilske napade so v 18. in 19. stoletju uporabljali tudi v Indiji, na Sumatri in na Filipinih, da bi povzročili strah med evropskimi kolonialnimi silami (US Army TRADOC 2005: I-2). Skupne značilnosti vseh teh napadov so bile izvajanje verskih ritualov pred napadi, napadi so bili sprejeti kot junaško žrtvovanje, njihov namen je bil služiti interesom skupnosti. V vseh primerih pa so samomorilski napadi sledili

⁸ Napadi kamikaz so se vrstili kar deset mesecev, in sicer od 25. oktobra 1944 do japonske predaje 15. avgusta 1945. Pri tem je umrlo 3843 japonskih pilotov – kamikaz. Na ameriški strani je bilo uničenih ali potopljenih 375 ladij, umrlo je 12.300 Američanov, ranjenih pa jih je bilo 36.400 (Pape 2005: 13).

obdobjem, ko je bil vojaški upor proti bolj oboroženim Evropejcem neuspešen. Samomorilski džihad, ki je bil usmerjen proti civilistom, je bil viden kot zadnje sredstvo protinapada in oživljanja cilja boja (Cronin 2003: 3). Po iznajdbi dinamita konec 19. stoletja so teroristi v napadih začeli uporabljati bombe. Znana je ruska skupina Narodnaja volja, katere samomorilski napadalci so se morali žrtvam na ta način približati prav zaradi tega, ker zgodnje bombe niso bile dovolj učinkovite (US Army TRADOC 2005: I-2–13).

Med leti 1945 in 1980 so samomorilski napadi začasno izginili, tudi zaradi bliskovitega razvoja eksplozivnih sredstev in drugega orožja, dogajali so se le samomori posameznikov, da bi na ta način dosegli nek politični cilj (Pape 2005: 13). Naprednejša tehnologija je namreč omogočila bogatejšo izbiro in manjšo potrebo, da bi v akcijah dodatno izgubljali še človeška življenja. Priljubljene teroristične metode v tem času so bile nameščanje eksploziva, ugrabitve in napadi na letala, zajetje talcev. Vendar pa so vedno bolj učinkoviti protiteroristični in varnostni ukrepi teroriste prisilili, da so se začeli zatekati k drugačnim, novim taktikam. Med njimi so bili tudi relativno poceni samomorilski napadi (Cronin 2003: 4).

Prvi večji sodoben samomorilski napad na področju Bližnjega vzhoda se je zgodil decembra 1981, ko je bila v takem napadu uničena iraška ambasada v Bejrutu. Umrlo je 27 oseb, ranjenih pa je bilo nekaj več kot sto ljudi. Z umorom proizraelskega libanonskega predsednika Baširja Džemajela septembra 1982 je samomorilski napad postal strateško politično orožje (Atran 2003). Večina strokovnjakov se strinja, da se je moderni val samomorilskih napadov začel 23. oktobra 1983, ko so pripadniki libanonskega Hezbolaha s samomorilskim napadom na ameriško oporišče v Bejrutu ubili 241 vojakov, skoraj hkrati pa je prišlo tudi do napada na francoske vojaške sile⁹. Hezbolah je v 80. letih 20. stoletja izvedel še 26 samomorilskih napadov na ameriške, francoske in izraelske cilje, samomorilsko taktiko pa so kmalu prevzele tudi druge teroristične skupine in osvobodilna gibanja po svetu. V 90. letih 20. stoletja se je samomorilska taktika razširila na Šrilanko, Izrael, Perzijski zaliv, Turčijo, Indijo, Pakistan ter nekatere afriške države, kasneje, v 21. stoletju, pa je samomorilski terorizem začel ogrožati še Rusijo, Čečenijo, Kašmir, Indonezijo, z vzponom Al Kajde še Evropo in Združene države Amerike (Pape: 14–15). Hamas in Palestinski islamski džihad sta s samomorilskimi napadi v Izraelu začela leta 1993, sprva na vojaške, nato pa na civilne cilje (US Army TRADOC 2005: I-3). Prav na

⁹ Rezultat napadov v Bejrutu je bil umik ameriških in francoskih vojaških sil iz Libanona. Uspeh samomorilske taktike je bil pomemben kazalec za druge teroristične skupine, da so tovrstni napadi lahko uspešno sredstvo boja proti zahodnim demokratičnim silam (Cronin 2003: 4–5).

izraelsko-palestinskih območjih pa sta Hamas in Palestinski islamski džihad ob pomoči Hezbolaha samomorilski napad spremenila v sistematično taktiko (Atran 2003). V modernem času so se samomorilski napadi razširili na več različnih skupin: muslimanske, krščanske, hindujske, sikhovske, židovske in sekularne organizacije¹⁰. Največ napadov je še vedno na Bližnjem vzhodu, veliko pa jih je tudi v drugih svetovnih regijah. Številčno še vedno prevladujejo Tamilski tigri¹¹, ki so odgovorni za več kot polovico samomorilskih napadov na svetu (Cronin 2003: 5). V sodobnem času se število terorističnih skupin, ki uporabljajo samomorilsko taktiko, širi, pri čemer naj bi bilo mnogo novih napadov povezanih prav s teroristično mrežo Al Kajda. Vendar v nasprotju z razširjenim prepričanjem samomorilski terorizem ni izključno rezultat islamskega fundamentalizma – sam pojav je le malo povezan s katerokoli religijo, statistično največ samomorilskih napadov je bilo izvedenih s strani Tamilskih tigrov, večinoma pa imajo izvedeni napadi strateške in sekularne cilje (Pape 2005: 4).

4.1 Število samomorilskih napadov

Različne statistike kažejo, da se število terorističnih napadov z leti zmanjšuje, vendar ob tem narašča število samomorilskih terorističnih napadov. Po statistiki, ki jo zbira Rand Corporation, je bilo od leta 1968 do leta 2003 izvedenih 144 samomorilskih napadov z bombo, od tega dve tretjini prav med leti 2001 in 2003. Od napada v Bejrutu leta 1983 je bilo izvedenih vsaj 300 različnih samomorilskih napadov v različnih državah, kot so Irak, Libanon, Izrael, Šrilanka, Indija, Pakistan, Afganistan, Jemen, Maroko, Turčija, Rusija, Uzbekistan, ZDA in Velika Britanija. Poleg tega so samomorilski napadi veliko bolj smrtonosni kot drugi tipi terorističnih napadov. Od leta 1980 do leta 2001 so samomorilski napadi predstavljali tri odstotke vseh terorističnih napadov in kar 48 odstotkov vseh smrtnih žrtev v terorističnih napadih (US Army TRADOC 2005: 2). Robert Pape v svoji lastni podatkovni bazi, ki obsega obdobje med leti 1980 do vključno 2003, našteje 315 napadov¹², od katerih je bil kar 301 incident del organizirane politične ali vojaške kampanje (Pape 2005: 3–4). Samomorilske kampanje so serije

¹⁰ Najbolj znane skupine, ki izvajajo samomorilske napade, so: Hamas, Palestinski islamski džihad, Mučeniške brigade Al Akse (Fatah), Al Ansar mudžahidi (Čečenija), Egiptovski islamski džihad, Hezbolah, Laškar-e-Tajba (Kašmir, Pakistan), GIA (Alžirija), Barbar Khalsa International (Indija), Tamilski tigri (LTTE), Kurdska delavska stranka (PKK), Al Kajda (Cronin 2003: 5).

¹¹ Tamilski tigri so odgovorni za največje število samomorilskih napadov in prav tako za največje število žrtev. Prvi napad so izvedli maja 1987 v Šrilanki, vodja Tamilskih tigrov Velupilaj Prabhakaran pa je kasneje izjavil, da je navdih dobil prav pri libanonskih napadih leta 1983 (Cronin 2003: 5).

¹² Robert Pape je v svojo statistiko vključil vse napade, v katerih je vsaj en terorist oziroma teroristka namenoma izgubil svoje življenje, medtem ko je ob tem poskušal ubiti ali je ubil druge ljudi (Pape 2005: 3).

napadov, ki so jih voditelji terorističnih skupin označili kot sredstvo za doseganje nekega političnega cilja. Nekatere so se končale zaradi uspeha oziroma dosega cilja, druge pa zaradi prepričanja voditeljev, da so neučinkovite. Nekatere kampanje v tem času še trajajo (Pape 2005: 16).

Tabela 4.1.1: Samomorilski teroristični napadi do leta 2003

Obdobje	Teroristična organizacija	Religija	Ciljna država – tarča	Število napadov
1983	Hezbollah	islam	ZDA, Francija	5
1982–1985	Hezbollah	islam	Izrael	11
1985–1986	Hezbollah	islam	Izrael	20
1990–1994	LTTE	hinduizem/sekularni	Šrilanka	15
1995–2000	LTTE	hinduizem/sekularni	Šrilanka	54
1994	Hamas	islam	Izrael	2
1994–1995	Hamas	islam	Izrael	9
1995	BKI	sikhi	Indija	1
1996	Hamas	islam	Izrael	4
1997	Hamas	islam	Izrael	3
1996	PKK	islam/sekularni	Turčija	3
1999	PKK	islam/sekularni	Turčija	11
2001	LTTE	hinduizem/sekularni	Šrilanka	6
1996–2003	Al Kajda	Islam	ZDA, zavezniki	21
2000–2003	Čečeni	islam/sekularni	Rusija	19
2000–2003	Kašmir	Islam	Indija	5
2000–2003	različne skup.	islam/sekularni	Izrael	92
2003	iraški uporniki	Neznano	ZDA, zavezniki	20
Posamični napadi				14
Vsi napadi				315

Vir: Pape 2005: 15.

Iz tabele je razvidno, da prevladujejo organizirani samomorilski napadi, medtem ko je bilo v tem času le 14 posamičnih napadov. Zanimivo je, da so za največ samomorilskih napadov odgovorni sekularni Tamilski tigri, ki ne izhajajo iz islamistične tradicije, ampak je prevladujoča vera hinduizem. Največ napadov se je zgodilo na območju Izraela, kjer samomorilskih napadov ne izvajajo le skupine, ki izhajajo iz islamske verske tradicije, ampak tudi sekularne skupine, katerih cilj je doseči samostojno palestinsko državo in ne težijo h ključnim verskim ciljem, kot je širjenje vere (glej tabelo 4.1.1).

Tabela¹³ 4.1.3: Samomorilski napadi glede na regijo

Regija	Št. primerov	Št. ranjenih	Št. smrtnih žrtev
Afrika	21	5466	374
Srednja in vzhodna Azija	7	31	19
Vzhodna Evropa	30	1665	715
Latinska Amerika in Karibi	4	251	127
Bližnji vzhod/Perzijski zaliv	898	20671	8737
Severna Amerika	3	2337	2982
Južna Azija	142	2501	947
JV Azija & Oceanija	7	647	229
Zahodna Evropa	9	261	64

Vir: MIPT Terrorism Knowledge Base (2007a).

Iz tabele je razvidno, da je največ samomorilskih napadov na območju Bližnjega vzhoda in Perzijskega zaliva, in sicer se število povečuje, še posebej na račun samomorilskih napadov v Iraku. Sledi Južna Azija, kjer prevladujejo napadi Tamilskih tigrov. Tabela kaže, da so samomorilski napadi prisotni po celem svetu (glej tabelo 4.1.3).

¹³ Statistika za vse tabele, katerih vir je MIPT Terrorism Knowledge Base, velja za obdobje od 1. 1. 1968 do 11. 10. 2007. Tabela vsebuje vse znane primere, v katerih je prišlo do samomora izvajalca s katerekoli od samomorilskih taktik. Pod nekonvencionalne napade se med drugim štejejo napadi 11. 9. 2001 v ZDA.

Vse od 11. septembra 2001 se število samomorilskih napadov drastično povečuje, predvsem na račun Iraka, saj je bilo tam samo od leta 2003 do leta 2005 zabeleženih kar 400 samomorilskih bombnih napadov. V dva od treh bombnih napadov v Iraku je vključen tudi samomor (Eggen 2005). Od leta 2003 do 14. oktobra 2007 je na območju Iraka po nekaterih podatkih v 676 samomorilskih napadih življenje izgubilo 7137 ljudi, ranjenih pa je bilo 15.346 oseb (MIPT 2007a).

5. MOTIVI ZA UPORABO SAMOMORILSKE TAKTIKE

5.1 Motivi teroristične organizacije

Samomorilski terorizem je treba, tako kot druge oblike ekstremnega vedenja, proučevati v posebnem zgodovinskem, političnem, družbenem in ideološkem kontekstu (Atran 2003). Dolgoletne raziskave samomorilskega terorizma so namreč pokazale, da gre pri tem fenomenu v prvi vrsti za strateško taktiko in ne za fanatična dejanja. Cilj terorističnih organizacij, ki to taktiko prakticirajo, je predvsem vplivati oziroma prisiliti nasprotnika, da se vda njihovim političnim ciljem. To je najpogosteje pridobitev nadzora nad nekim teritorijem ali pridobitev neodvisnosti ali poskus, da bi nasprotnika, največkrat državo z demokratično ureditvijo, prisilili, da umakne vojaške sile s tega ozemlja. Pri samomorilskih napadih ne gre toliko za dejansko škodo, ki nastane med napadom, ampak za ustrahovanje prebivalstva in poskus prepričati nasprotnika, da je ranljiv. Samomorilska taktika je najpogosteje izhod v sili, ki jo uporablja šibkejši akter v boju proti vojaško močnejšim nasprotnikom (Pape 2005: 27–28, 30). Taktiko se namreč uporabi takrat, ko imajo skupine manj ali nič možnosti za uspeh z drugimi metodami boja. Odločitev posameznika je zato večinoma prostovoljna, vendar ponavadi sprejeta pod skupinskim pritiskom in pritiskom karizmatičnega vodstva (Atran 2003). Prav zaradi vseh teh faktorjev so samomorilski napadi del dolgotrajnih, organiziranih kampanj, kjer je vloga organizacije veliko pomembnejši faktor kot posameznik kot tak. Teroristične organizacije samomorilske napade večkrat uporabljajo tudi kot spremljajočo taktiko, saj imajo kar nekaj prednosti v primerjavi z ostalimi taktikami (Cronin 2003: 8–9):

1. Samomorilski napadi so veliko bolj uničujoči kot druge taktike. Od leta 1980 do leta 2001 so samomorilski napadi predstavljali le tri odstotke vseh terorističnih napadov, vendar kar 48 odstotkov vseh smrti. Od 30 najbolj smrtonosnih terorističnih napadov po vsem svetu od leta 1990, jih je bilo kar 17 samomorilskih. Večje število žrtev skupnosti povzroči več

fizične in psihične škode, poveča možnost, da bo vlada reagirala, in poveča zanimanje mednarodne javnosti.

2. Samomorilski napadi in zgodbe posameznikov, ki so pripravljeni žrtvovati svoje življenje, so izredno privlačni za medije in javnost. Tako zahteve teroristov postanejo znane tudi širši mednarodni javnosti, s čimer se lahko ustvari legitimnost terorističnih organizacij. Zavedanje, da je nekdo pripravljen žrtvovati svoje življenje, povzroči prepričanje, da je napad rezultat trpljenja, obupa in preganjanja določene skupine. Skupaj s podpiranjem kulta mučeništva je to tudi učinkovit način za rekrutiranje novih članov in simpatizerjev.
3. Moderni terorizem je psihološka vojna, samomorilski napadi pa še poudarijo psihološki učinek. To med prebivalstvom povzroči strah in nemoč.
4. Ker je storilec med dejanjem ubit, ni nobenega strahu, da bi izdal kakršnekoli informacije o teroristični organizaciji, ki je napad načrtovala in pripravila.
5. Samomorilski napadi so v primerjavi z drugimi taktikami relativno poceni in enostavni. Napadalci so »pametne bombe« – ne potrebujejo ne načrta za pobeg ne reševalne skupine, večinoma uporabljajo enostavnejša eksplozivna sredstva, delujejo sami, lažje se infiltrirajo na bolj varovana območja, ni jih treba pretirano nadzorovati in usmerjati, ko se podajo na misijo. Po ocenah naj bi cena materiala, uporabljenega v samomorilskem napadu v Izraelu, znašala le 150 ameriških dolarjev.
6. Poceni material pomeni tudi to, da je možno sestavine za bombo kupiti v vsakem večjem in bolje založenem trgovskem centru, za sestavo in uporabo eksploziva pa ni potrebnega veliko znanja. Ker je uporaba elektronike majhna, je doma narejeno bombo težje odkriti.
7. Samomorilski napadi so zastrašujoči. Med prebivalstvom ustvarjajo prepričanje, da se proti njim ne da boriti, da se z osebo, ki izvede napad, ne da pogajati, da so samomorilski napadalci fanatiki in da se nahajajo v brezizhodnem položaju.
8. S tem so povezani cilji, ki jih organizatorji izberejo za prizorišče samomorilskega napada. Še posebej so privlačni kraji, kjer se zbira največ ljudi – trgovska središča, avtobusi, restavracije, diskoteke in bari ter turistični objekti. Primerni so tudi policijski cilji, vendar pa samomorilski napadalci za svoje tarče večinoma ne izbirajo najbolj varovanih ciljev (Atran 2003; Cronin 2003: 9–11; Dolnik 2002: 113; Ganor 2007: 8–9; Pape 2005: 28–30).

Cilj modernega samomorilskega terorizma je torej povzročiti uničujočo fizično škodo, skozi katero se potem preslika strah in nemoč med ciljnim prebivalstvom. Namen je ustvariti negativen psihološki učinek na celotno populacijo in ne le na žrtve dejanskega napada. Tudi z izrednim medijskim zanimanjem, saj spektakularni napadi z visokim številom žrtev zagotovijo

široko medijsko pokritost (Schweitzer 2000). Pomembna prednost samomorilskih napadov za organizacijo je tudi ta, da okrepijo moralo skupine. Žrtvovanje življenja za skupino je močen združevalni dejavnik. Člani skupine pridobijo večjo samozavest, spoštovanje širše okolice oziroma podpornikov ter tudi nove člane in prostovoljce za samomorilske napade in druge teroristične akcije. Ta taktika je pomagala predvsem Kurdski delavski stranki in Tamilskim tigrom, pa tudi drugim skupinam po svetu (Dolnik 2002: 115).

Tabela 5.1.1: Samomorilski napadi glede na cilj napada

Cilj napada	Št. primerov	Št. ranjenih	Št. smrtnih žrtev
Letališča in letalski prevozniki	8	184	92
Poslovni objekti	45	3450	3115
Diplomatski cilji	24	5740	415
Izobraževalne ustanove	5	943	444
Vlada	170	3390	1434
Mediji in novinarji	7	117	38
Pomorstvo, ladje	4	39	55
Vojaški cilji	50	923	747
Nevladne organizacije	5	7	22
Drugo	30	889	340
Policija	387	6104	2877
Civilisti in zasebna lastnina	203	7866	3046
Verske institucije, osebe	45	2243	793
Telekomunikacije	1	12	1
Turisti	5	405	223
Transport	49	1342	401
Neznano	77	149	124
Napadi na energetske vire	6	27	27
Skupaj	1121	33830	14194

Vir: MIPT Terrorism Knowledge Base (2007b).

Samomorilski napad je torej organiziran fenomen, teroristične skupine pa se za to taktiko odločajo iz enostavnega razloga – ker deluje. Je najbolj sofisticirana taktika, saj ima storilec nadzor tako nad časom kot nad lokacijo napada in s tem povzroči maksimalno škodo in število žrtev (Ganor 2007: 5–6).

Tabela 5.1.2: Samomorilski napadi glede na taktiko

Taktika	Št. primerov	Št. ranjenih	Št. smrtnih žrtev
Oborožen napad	3	137	53
Umor/atentat	17	177	116
Zajetje talcev	2	729	333
Bombardiranje	1090	30030	10665
Ugrabitev letala	1	127	19
Druge taktike	1	0	0
Nekonvencionalen napad	6	2630	3004
Neznano	1	0	4
Skupaj	1121	33830	14194

Vir: MIPT Terrorism Knowledge Base (2007c).

Kot je razvidno iz tabele, je najpogosteje uporabljena oblika samomorilskega napada prav napad z bombo, kjer se lahko uporabijo enostavnejša, poceni eksplozivna sredstva, ki omogočajo napade na raznovrstne cilje (glej tabelo 5.1.2). Med najbolj smrtonosne taktike pa spadajo nekonvencionalni napadi, kamor uvrščamo tudi napade Al Kajde na ameriške poslovne in vladne cilje 11. septembra 2001 (MIPT 2007c).

Motivi terorističnih organizacij za odločitev za samomorilski napad so odvisni tudi od tega, kakšen je pogled vodstva na samomorilske napade. Med seboj se tako razlikujejo glede na stopnjo, do katere so institucionalizirale samomorilske napade:

- Na najbolj enostavni stopnji institucionalizacije samomorilskih napadov so organizacije, ki teh napadov ne izvajajo redno niti jih ne podpirajo kot taktiko. Vendar pa jih lahko izvajajo lokalni člani ali drugi sodelavci takih organizacij, in sicer na lastno iniciativo. Razlogi so lahko posnemanje drugih skupin, odgovor na ponižanje, maščevanje drugih članov skupine ali družinskih članov, ali pa dobijo le posebno priložnost za napad.
- Veliko terorističnih organizacij je sicer skeptičnih do prepričanja, da naj bi samomorilski napadi predstavljali strateško vrednost, a jih izvajajo v posebnih

okolščinah. Sem lahko uvrstimo napada na ameriški ambasadi v Keniji in Tanzaniji. Taki napadi so sicer skrbno načrtovani, ampak tudi neredni in nesistematični.

- Sledijo skupine, ki samomorilske napade formalno sprejmejo kot začasno strategijo. Vodje takih gibanj napade legitimizirajo tako ideološko kot tudi teološko, rekrutirajo in urijo prostovoljce ter jih nato pošljejo v akcijo s specifičnim ciljem. Institucionalizacija samomorilskega terorizma je v tem primeru začasna in odvisna od cilja, voditelji pa se za napade odločijo ob močnem občutku krize in ob entuziastični podpori skupnosti. Vendar pa se zavedajo spremenljivosti situacije in se napadom odpovejo brez težav, ko za to pride čas oziroma ko dosežejo cilj. Primer so čečenski uporniki, Hezbolah med leti 1983 in 1985, Hamas med leti 1994 in 1996 ter Kurdska delavska stranka med leti 1995 in 1999.
- V redkih primerih pa skupine samomorilski terorizem sprejemajo kot legitimno in stalno strategijo (Sprinzak 2000: 69–71).

5.2 Motivi posameznika

Dolgo je prevladovalo mnenje, skladno z »zahodno« perцепcijo samomora, da so samomorilski napadalci fanatiki z različnimi psihološkimi težavami (Cronin 2003: 5). Tako je ameriški predsednik George W. Bush napadalce 11. septembra označil za »zlobne strahopetce«. Senator John Warner pa je preventivne napade na teroriste opravičeval s tem, da posamezniki, ki so pripravljeni izvesti samomorilski napad, »niso racionalni in ne morejo biti premagani z racionalnimi koncepti« (Von Drehle v Atran 2003). Vendar pa so študije pokazale, da večina nima nobenih psiholoških težav, da so njihova dejanja racionalna ter da so vsi napadi pripravljeni vnaprej. Osrednje vprašanje, ki je dolga leta begalo raziskovalce tega fenomena, se tako glasi: Zakaj povsem normalni posamezniki, brez psiholoških in patoloških problemov, situacijskim dejavnikom podležejo v takem številu, da lahko teroristične organizacije brez težav uresničujejo svojo politiko samomorilskih napadov (Atran 2003)? Ob tem velja poudariti, da so se sicer pojavljali primeri, ko so posameznike v samomorilski napad prisilili ali jih v akcijo poslali s prevaro, vendar so v manjšini (Cronin 2003: 5–6).

Razloge, zakaj se nekdo odloči za samomorilski napad, lahko torej iščemo v psiholoških in kulturnih vidikih terorizma. Sama motivacija posameznika se ne razlikuje toliko od motivacij pri drugih oblikah terorizma. Med razlogi najdemo pripadnost cilju, jezo, maščevanje, boj za pravico in tudi obupanost, občutek ponižanja ali krivice ter frustracijo (Cronin 2003: 6).

Izrednega pomena pa je prav skupinska komponenta. V večini primerov je poleg občutka pripadnosti skupnosti mogoče opaziti tudi kolektivni občutek zgodovinske krivice, občutek podrejenosti politični avtoriteti, občutek, da je skupnost družbeno ponižana, in verska povezanost (Atran 2003). Prav tako je pomembna vloga verske, politične, etnične ali kulturne ideologije, kamor spada tudi obljuba nagrade v posmrtnem življenju. Treba je omeniti še pomen junaškega mučeništva, ki je močan element ne le v islamističnih, ampak tudi v sekularnih skupinah, kot so Tamilski tigri in Kurdska delavska stranka. Gre za čaščenje koncepta naroda, boja za svobodo, ki vključuje tudi žrtvovanje. Status mučenika lahko namreč posamezniku prinese tako želeno občudovanje okolice, večni spomin, kar je še posebej privlačno za tiste posameznike, ki tega v življenju niso deležni (Cronin 2003: 6, 7). Vendar pa so ti posamezniki, kot so pokazale študije, bolj nagnjeni k temu, da norme skupine sprejemajo bolj ekstremen način, kot te dejansko so (Atran 2003). Pri tem je treba še enkrat poudariti, da samomorilski napad v očeh storilca in širše družbe nima nič opraviti s samomorom. Sebe vidijo kot mučenike, ki branijo svoja prepričanja in cilje. Samomorilski napad je tako z vidika storilca in družbe altruistično dejanje za vero in narod (Ganor 2007: 10), profil samomorilskega napadalca pa ni enak profilu posameznikov, ki kažejo nagnjenja k samomoru (Pape 2005: 17).

Skozi čas se je izoblikovalo več poskusov oblikovanja profila samomorilskega napadalca. Dolgo časa je prevladovalo mnenje, da je samomorilski napadalec neporočen moški, star od 18 do 27 let, relativno neizobražen, družbeno izoliran in labilen, v smislu, da se ga lahko hitro prepriča. Profil je temeljil na raziskavi in analizi samomorilskih napadalcev Hamasa. Vendar se je opis zaradi kompleksnosti pojava kmalu izkazal za neprimerne, še posebej pa se je javnost tega zavedala po napadih 11. septembra, ki so jih izvedli dobro izobraženi in psihološko stabilni operativci. Podobno velja za palestinske primere, kjer so si napadalci med seboj zelo različni – gre tako za študente, moške srednjih let kot tudi za poročene posameznike, tako za revne kot tudi dobro situirane posameznike, otroke in ženske. Stereotipi o samomorilskem teroristu tako vedno bolj izginjajo (Cronin 2003: 6–7). Vse bolj prevladuje mnenje, da ni enotnega profila samomorilskega napadalca. Čeprav se le malo ljudi iz neke etnične skupine odloči za samomorilski napad, le ti pripadajo različnim življenjskim stilom in je nemogoče nanje pokazati vnaprej (Pape 2003: 145). Pri teroristih torej ne obstajajo predpostavljene nespremenljive značilnosti in konsistenca obnašanja, temveč gre za široko raznovrstnost med ljudmi, njihovimi vlogami, funkcijami in obnašanjem. Empirične raziskave kažejo, da se vpetost v terorizem oblikuje na podlagi postopne izpostavljenosti in socializacije v smeri ekstremnega obnašanja (Horgan in Taylor 2001 v Anžič 2002: 459).

Raziskave so zavrnile tudi prepričanje mnogih, da je glavni vzrok za pojav samomorilskega terorizma revščina. V javnosti še vedno prevladuje mnenje, da bodo samomorilski napadi izginili z zmanjšanjem revščine. To izhaja iz teorij racionalne izbire, da je kriminal rezultat revščine in pomanjkanja izobrazbe. Vendar pa te kalkulacije ne morejo veljati za samomorilski terorizem, saj samomorilski napadalci v primerjavi s širšo populacijo, kamor spadajo, nimajo manj življenjskih možnosti (Atran 2003). Že sam koncept žrtvovanja kaže na to, da če oseba ne bi imela nič za izgubiti, potem to ni žrtvovanje. »Ta, ki stori samomor, umre zaradi sebičnih razlogov. Tisti, ki se žrtvuje, pa umre za cilje svoje vere in za svoj narod. Mudžahid je poln upanja« (Krueger in Maleckova v Atran 2003). Samomorilske napadalce v dejanje torej ni pahnila revščina, a je lahko obljuba plačila njihovim družinam pomemben dodaten motivacijski faktor pri odločitvi za napad. Enako velja za nenadno izgubo ekonomskih ali družbenih prednosti (Krueger in Maleckova 2002: 9). Če torej storilec prihaja iz nižjega sloja, lahko po svoji smrti izboljša družbenoekonomski status družine, tako s finančno nagrado kot tudi s častjo, občudovanjem in hvaležnostjo okolice (Ganor 2007: 10). V Iraku naj bi se tako en mesec po tem, ko so iraške uporniške skupine marca 2002 povečale plačilo družinam samomorilskih napadalcev z 10.000 na 25.000 ameriških dolarjev, število samomorilskih napadov povečalo. Ni pa še jasno, ali med tema dvema spremenljivkama dejansko obstaja povezava, saj naj bi že pred tem za tovrsten napad obstajalo že preveč prostovoljcev (Keller v Krueger in Maleckova 2002: 8).

Nenazadnje so posamezniku, ki se odloči za samomorilski napad, v mnogih primerih pomembne tudi osebne prednosti. V mnogih primerih je samomorilski napadalec prepričan, da ga po smrti čaka direkten vstop v večni raj z 72 devicami. Po prepričanju pa ima tudi privilegij, da svojim 70 sorodnikom in prijateljem po smrti omogoči vstop v raj (Ganor 2007: 10).

Eden od stereotipov pri definiranju samomorilskega napadalca je tudi, da gre za verskega fanatika in pripadnika islamske vere. Tudi to mnenje so raziskave zavrgle. Moderen samomorilski terorizem namreč ni omejen na islamski fundamentalizem. Če ne upoštevamo Tamilskih tigrov, ki so, kot smo videli, odgovorni za največ samomorilskih napadov, lahko vidimo, da celo med muslimani sekularne skupine predstavljajo več kot tretjino samomorilskih napadov. Primer so Kurdska delavska stranka s sekularno marksistično-leninistično ideologijo, Palestinska osvobodilna organizacija, Brigade mučenikov Al Akse, libanonska komunistična partija in Sirijska nacionalna socialistična stranka. Islamistične skupine so po ocenah odgovorne

za približno polovico samomorilskih terorističnih napadov med leti 1980 in 2003 (Pape 2007: 16–17).

6. SAMOMORILSKI NAPADI NA OBMOČJU IZRAELA, ZAHODNEGA BREGA IN GAZE

6.1 Teroristične organizacije, ki izvajajo samomorilske napade

6.1.1 Hamas (Harakat al-Muqawama al-Islamija)

Hamas je nastal leta 1987 kot del skupine Muslimanski bratje¹⁴ in kmalu prevzel eno najbolj aktivnih vlog v izraelsko-palestinskem konfliktu (Dolnik 2002: 109). Palestinsko nacionalno vprašanje je postavil v verski kontekst (Gupta 2005: 576). Hamas se je k nasilju prvič zatekel leta 1989. To obdobje je znano tudi kot vojna nožev, saj so pripadniki Hamasa z noži napadali posamezne Izraelce. Po izgonu 415 članov Hamasa v južni Libanon so ti vzpostavili kontakt s Hezbolahom, ki naj bi tudi poskrbel za njihovo urjenje. Vpliv Hezbolaha se je kmalu pokazal na strategiji Hamasa, ki se je leta 1993 zatekel k seriji samomorilskih napadov (Dolnik 2002: 109–110). Napad, do katerega je prišlo 16. aprila 1993, ko se je Tamam Nabulsi razstrelil poleg izraelskega avtobusa, je bil prvi samomorilski napad v Izraelu s strani palestinske organizacije in začetek serije samomorilskih napadov na območju Izraela (Kimhi 2004: 816). Od teroristične organizacije se je Hamas povzpел v pomembno politično stranko, saj je januarja 2006 na volitvah v palestinski zakonodajni svet dobil večino (CIA 2007), in sicer 74 sedežev, medtem ko je Fatah, od koder izvira tudi palestinski predsednik Mahmud Abas, dobil 45 sedežev (Erlanger 2006). Vzpon Hamasa lahko razložimo tudi z nezadovoljstvom palestinske populacije s poskusi palestinskih oblasti, da ustvari transparentno in učinkovito administracijo, ter z dejstvom, da je Hamas aktivno vključen v palestinsko družbo ter nudi številne družbene in socialne storitve (Gupta 2005: 576).

Hamas je predvsem islamistična organizacija. Iz še vedno veljavne ustanovne listine Hamasa je razvidno, da njegov program izhaja iz islamskih načel. Hamas definira kot palestinsko gibanje, ki se opira na boga in sledi islamskim načelom življenja, sredstvo za doseganje cilja, to je ustanoviti islamsko državo na območju Palestine in Izraela, pa je džihad. Tudi razumevanje

¹⁴ Muslimanski bratje je sunitsko, islamistično, versko gibanje, ki izvira iz Egipta. Teži k širšim družbenim, moralnim in političnim reformam, ki temeljijo na islamskih načelih (MIPTc 2007).

nacionalizma izhaja iz vere, zato je v ustanovni listini eksplicitno poudarjeno, da je upor proti sovražniku individualna dolžnost vsakega muslimana. Proti sovražniku se lahko bori tudi ženska, ne da bi morala za dovoljenje prositi svojega moža. Ustanovna listina prav tako določa, da je edina rešitev za Palestino islamski džihad, zaradi česar ne priznavajo države Izrael in je njihov glavni cilj uničenje le-tega in ustanovitev islamske države Palestine. Vendar pa je v listini poudarjen tudi humanitarni vidik Hamasa (Ustanovna listina Hamasa 1988). Prav zaradi široke mreže socialnih storitev in pomoči skupnosti Hamas uživa tako veliko podporo palestinskega ljudstva (Dolnik 2002: 111). V okviru Hamasa delujejo še Brigade mučenikov Ezedina Al Kasama, militantno krilo, ki je odgovorno za izvedbo večine samomorilskih napadov pod okriljem Hamasa (MIPT 2007a). Vodstvo Hamasa sicer trdi, da sta politični in vojaški del popolnoma ločena in nista neposredno povezana (Moghadam 2003: 77). Vendar je strategija Hamasa za doseg cilja pravzaprav trojna. Z aktivnostmi za dobrobit družbe gradi in pridobiva občo podporo za organizacijo, s politično aktivnostjo tekmuje s sekularno Palestinsko osvobodilno organizacijo (PLO) in palestinskimi oblastmi ter gverilsko bojevanje in teroristične aktivnosti, s katerimi se borijo proti izraelskim vojakom in civilistom (Lewitt 2006: 8). Glavna prioriteta Hamasa je torej osvoboditev Palestine, a so njegovi cilji tudi širši. Hamas se namreč vidi kot del širšega, panislamskega gibanja. Kot je pojasnil Kaled Mišal, eden vodilnih pripadnikov Hamasa, »ta ni le lokalna organizacija, ampak vodilni nacionalni projekt, ki ima tudi arabske, islamske in mednarodne ambicije« (*ibid*: 9).

6.1.2 Palestinski islamski džihad (PIJ)

Tako kot Hamas tudi PIJ izhaja iz organizacije Muslimanski bratje in je sunitsko, islamistično, versko gibanje. PIJ je bil ustanovljen leta 1970, vendar za razliko od Hamasa njegovo delovanje ni omejeno le na Izrael, Zahodni breg in Gazo, ampak deluje tudi v Libanonu in Siriji. Razlog za ustanovitev PIJ-a je bilo nezadovoljstvo skupine egipčanskih aktivistov, ki so bili prepričani, da so muslimanski bratje zapustili palestinski cilj. Nastala je palestinska nacionalistična, revolucionarna in fundamentalistična organizacija, in tudi to so, tako kot Hamas, urili pripadniki Hezbolaha. Ker je skupina relativno majhna, ni razvila mreže socialnih storitev kot Hamas, vendar pa ohranja cilj uničenja Izraela in sodeluje s Hamasom. Po krajšem zatišju je skupina zopet postala izredno aktivna septembra 2000 in od takrat sprejela odgovornost za več samomorilskih napadov v Izraelu, tudi zaradi intenzivnejšega sodelovanja z drugimi palestinskimi militantnimi skupinami, dobivala pa naj bi tudi večja finančna sredstva s strani Irana (MIPT 2007b).

Oboroženo krilo PIJ-a so Brigade Al Kuds (Al-Quds), nekoč znane tudi pod imenom Brigade Sajf al Islam (Sayf al-Islam) in nato kot Al Kasam (Al-Qassam). Ker PIJ, v nasprotju s Hamasom in Hezbolahom, nima ločene mreže političnih in socialnih storitev, med PIJ-em in brigadami ni neke pomembne razlike. Gre bolj za organizacijski vidik, saj so brigade sestavljene iz regijskih poveljništev, ki so odgovorna za manjše celice v okviru neke regije, ti regijski poveljniki pa nadzorujejo implementacijo političnih odločitev vodstva PIJ (MIPT 2007c).

6.1.3 Fatah

Fatah je sekularna, palestinska nacionalistična organizacija, ki je ves čas izraelsko-palestinskega konflikta igrala in še igra osrednjo vlogo v palestinski politiki. Ustanovljen je bil v poznih 50. letih 20. stoletja s strani petih palestinskih aktivistov, med katerimi je bil tudi poznejši vodja organizacije in Nobelov nagrajenec za mir Jaser Arafat. Originalna ideologija Fataha je nasprotovala legitimnosti Izraela, njegov cilj pa je bil odstranitev Izraela iz palestinskih območij in ustanovitev palestinske države. Njegovo sredstvo je bilo nasilje in tudi teroristični napadi. Po mirovnem dogovoru iz Osla je Fatah priznal državo Izrael ter se formalno odpovedal terorizmu in nasilju. Na parlamentarnih volitvah je dobil le 35 glasov. Fatah sicer zanika vpletenost v teroristične napade, po podatkih izraelskih varnostnih služb pa teroristične aktivnosti podpira in nadzira (MIPT 2007d).

6.1.3.1 Brigade mučnikov Al Akse

Cilj te aktivne teroristične organizacije, ki izhaja iz Fataha, je oblikovanje palestinske nacionalne države z glavnim mestom Jeruzalemom ter izgon izraelskih vojaških sil iz palestinskih območij. Brigado sestavlja neznano število majhnih skupin oziroma celic. Nekdanji voditelj Fataha Jaser Arafat skupine sicer ni nikoli uradno priznal, vendar je znano, da jo sestavljajo člani Fataha ter da jo je slednji tudi financiral. Po intifadi leta 2000 naj bi skupina začela delovati ločeno od Fataha. Brigade mučnikov Al Akse so sekularna, nacionalistična teroristična organizacija. Njihov cilj ni ustvariti državo, ki bi temeljila na islamskih načelih, ampak aktivno uporablja islamistične teme v svoji kampanji. Specifični cilji skupine so umik Izraelcev z Zahodnega brega, Gaze in Jeruzalema, kjer bi nastala palestinska nacionalna država. V skladu s tem ciljem je bilo tudi zgodnje delovanje skupine, saj je skupina sprva napadala

predvsem prebivalce izraelskih naselbin in vojake na teh območjih. Svoje delovanje so kmalu razširili na Izrael in Palestince, za katere obstaja sum, da sodelujejo z Izraelom. Primarna taktika te skupine so prav samomorilski napadi z bombami in oboroženi napadi (MIPT 2007e). Ravno zaradi tega, ker je skupina prepoznana za sekularno in nacionalistično, je bil začetek izvajanja samomorilskih napadov sprva presenečenje (Shahar 2002).

6.1.3.2 Tanzim

Izredno aktivna skupina Tanzim izhaja iz vodstvene skupine Fataha, ki je bila na območju Palestine stacionirana v času, ko je bil sedež Fataha pod vodstvom Jaserja Arafata v Jordaniji, Libanonu in nato v Tuniziji. Po mirovnem dogovoru v Oslu leta 1993, ki je vodstvo Fataha in Palestinske osvobodilne organizacije¹⁵ (PLO) vrnil na palestinska območja, Tanzim niso vključili v vodstvo palestinskih oblasti, kar je povzročilo prve konflikte. Voditelj Tanzima, Marvan Barguti, je sprva deloval kot reformist, ki je zagovarjal mirna pogajanja z Izraelom, vendar je skupina kmalu spoznala, da čas in politična klima na palestinskih območjih nista naklonjena miroljubnim pogajanjem. Kmalu so se zatekli k terorističnim napadom, Tanzim pa je postal izjemno priljubljen z začetkom intifade septembra 2000. Natančna povezava med Tanzimom, Fatahom in Brigadami mučenikov Al Akse ostaja nejasna, saj se je vodstvo Fataha javno odreklo terorističnim dejavnostim in trdi, da zgoraj omenjeni skupini teroristične napade izvajata samostojno (MIPT 2007f).

6.1.4 Ljudska fronta za osvoboditev Palestine (*Popular front for the Liberation of Palestine* - PFLP) in Brigade mučenikov Abu Ali Mustafa

Danes marginalna palestinska organizacija PFLP je marksistično-leninistično, sekularno nacionalistično gibanje, katerega cilj je uničiti Izrael, nasprotuje pa tudi konzervativnim arabskim režimom, zato je bil njegov širši cilj preobrazba arabske družbe (MIPT 2007g). Organizacija samo sebe dojema kot predstavnika palestinskega delavskega razreda z osrednjim ciljem osvoboditi Palestino in ustanoviti demokratično socialistično državo (Gupta 2005: 576).

PFLP je znan predvsem po spektakularnih ugrabitvah letal. V PLO-ju je do poznih 70. in zgodnjih 80. let 20. stoletja predstavljal drugo največje krilo, takoj za Fatahom (MIPT 2007g),

¹⁵ Palestinska osvobodilna organizacija je palestinska okvirna organizacija, katere končni cilj je ustanovitev palestinske države, ki združuje večino palestinskih organizacij (MIPT 2007j).

iz organizacije pa je zaradi nasprotovanja takratnemu mirovnemu dogovoru z Izraelom izstopil leta 1993 (Gupta 2005: 576). Na političnem nivoju PFLP danes nima podpore niti Hamasa niti Fataha, vendar še naprej nasprotuje mirovnemu procesu z Izraelom (MIPT 2007g). Pod okriljem PFLP-ja deluje militantno krilo Brigade mučenikov Abu Ali Mustafa, ki je bilo nekdanje znano pod imenom Rdeči orli. Odgovorni so za vrsto samomorilskih napadov v Izraelu, za napade na Izraelce v Gazi in za različne raketne napade na območje Izraela, predvsem od leta 2001. Brigade uživajo finančno podporo s strani Sirije, sodelujejo pa z Brigadami mučenikov Al Akse, Brigadami mučenikov Ezedina Al Kasama in Brigadami Al Kuds, se pravi z vojaškimi krili Fataha, Hamasa in Islamskega džihada (MIPT 2007h).

6.1.5 Mučeniške brigade Jenina (*Jenin Martyr's Brigades – JMB*)

Skupina je relativno nova in je nastala kmalu po začetku intifade Al Akse. Ime se navezuje na begunski tabor Jenin, ki je znan po bojih med Palestinci in izraelsko vojsko aprila 2002. Skupina združuje nekdanje člane Fataha, PIJ-a in Brigad mučenikov Al Akse. Osnovni cilj brigad je bil ščititi Palestince na območju Gaze in Zahodnega brega pred izraelskimi vojaškimi napadi, vendar so svojo dejavnost kmalu razširili na teroristične aktivnosti proti Izraelu. Čeprav gre za relativno majhno teroristično skupino, je JMB aktivna, njen cilj pa ostaja vojaški boj proti Izraelu (MIPT 2007i).

6.2 Cilji terorističnih organizacij, ki izvajajo in/ali podpirajo samomorilske napade

Palestinske organizacije imajo en skupen cilj: osvoboditev okupiranih območij in ustanovitev palestinske države. V grobem jih lahko razdelimo na islamistične, torej tiste, katerih cilj je v prvi vrsti vzpostaviti islamsko državo in ki boj za samostojno državo tesno povezujejo z džihadom, kot bojem za boga, in s širjenjem islamskih vrednot. Druge pa so sekularne, v osnovi nacionalistične, a je vera tudi pri teh organizacijah izrednega pomena, saj jo uporabljajo kot motivacijski dejavnik.

Hamasa pa ima še en dodaten primarni cilj, to je pridobiti podporo javnosti, da bi prevzeli vodstvo na palestinskih območjih. Da bi to dosegli, zagovarjajo trdo pozicijo do Izraela in poudarjajo pomen tradicionalnih islamskih vrednot, ki so temelj ideologije Hamasa (Dolnik 2002: 111). Hamasa je namreč samomorilske napade začel izvajati leta 1993 s ciljem, da prepreči uresničevanje mirovnega dogovora med PLO-jem in Izraelom. Cilji napadov so bili primarno

vojaški, vendar so delovanje kmalu razširili na civilne cilje – Hamas je ta premik obrazložil s tem, da gre za odgovor za t. i. masaker v Hebronu¹⁶(Dolnik 2002: 112).

Ugotovimo lahko, da je najpomembnejši cilj vseh terorističnih organizacij na palestinskem območju, ki se zatekajo k samomorilskim napadom, oblikovanje palestinske države, bolj ekstremne skupine pa zagovarjajo še uničenje Izraela.

6.2.1 Struktura in število samomorilskih napadov

Prvi samomorilski napad, ki ga je na izraelski cilj izvedla kakšna palestinska organizacija, se je zgodil aprila 1993 na Zahodnem bregu (Schweitzer v Sela-Shayovitz 2007: 162). Večina raziskav samomorilskega terorizma na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze sodobne samomorilske napade razdeli na dve obdobji, in sicer v čas od leta 1993 do 29. septembra 2000, ko se je začela intifada¹⁷ Al Akse, ter na obdobje od tega datuma naprej.

V času od aprila 1993 do 29. septembra 2000 so na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze našli 61 samomorilskih napadov. Za 41 poskusov napadov oziroma izvedenih napadov je odgovornost prevzel Hamas, za 20 pa Palestinski islamski džihad. Torej so bili ti napadi načrtovani samo s strani islamističnih organizacij. Od teh 61 primerov je bilo dejansko izvedenih 43, kar predstavlja 70 odstotkov vseh načrtovanih napadov, ostale pa so odkrili in prijeli pred samim dejanjem¹⁸ (Kimhi 2004: 817). Z začetkom intifade leta 2000 do maja 2004 pa je bilo organiziranih 274 samomorilskih napadov. Hamas jih je izvedel 91, Tanzim 70, Palestinski islamski džihad 67, Narodna fronta 10 ter druge skupine 28. V teh 274 primerih se je razstrelilo 142 napadalcev v 132 samomorilskih napadih, kar predstavlja 52 odstotkov vseh načrtovanih napadov. Ostale so izraelski varnostni organi prijeli pred napadom (*ibid*: 817, 818). Samomorilski napadi na območju Izraela so se nadaljevali tudi po letu 2004 in se nadaljujejo še danes. Od maja 2004 do 27. julija 2006 je bilo po podatkih ministrstva za zunanje zadeve izvedenih še devet večjih samomorilskih napadov, od katerih jih je največ izvedel Palestinski

¹⁶ Leta 1994 je izraelski terorist Baruh Goldstein v strelskem napadu med molitvijo v mošeji v Hebronu ubil 29 muslimanov (Dolnik 2002: 112).

¹⁷ Intifada je palestinski izraz za njihov upor proti izraelski okupaciji Zahodnega brega in Gaze, ki ju je izraelska vojska zavzela v šestdnevni vojni leta 1967. Prva intifada je trajala od leta 1987 do leta 1993, druga pa se je začela septembra 2000 (Sela-Shayovitz 2007: 162).

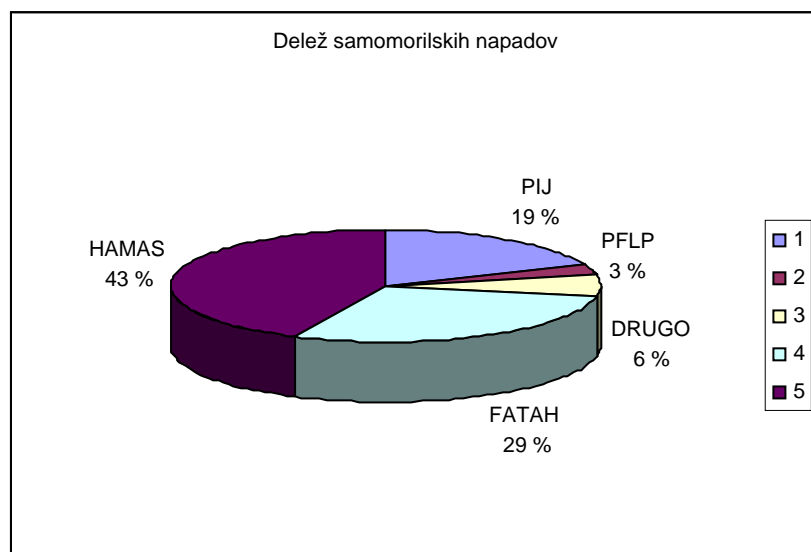
¹⁸ Avtorja strokovnega članka, Šaul Kimhi in Šemuel Even, prvi zaposlen na izraelskem Inštitutu za boj proti terorizmu, drugi pa na Univerzi v Tel Avivu, sta statistične podatke pridobila iz virov izraelske vojske (Kimhi 2004: 817).

islamski džihad (MFA 2007). Samomorilski napadi se nadaljujejo še naprej, pri čemer je bil eden večjih samomorilskih napadov s strani Brigad mučenikov Al Akse in PFLP-ja izveden 4. februarja 2008 v trgovskem centru v Dimoni (MFA 2008a). 1. aprila pa so izraelski varnostni organi uspeli preprečiti samomorilski napad na izraelske vojake (MFA 2008b).

Hamas in PIJ sta se k samomorilskim napadom v 90. letih 20. stoletja zatekla prav zaradi nasprotovanja mirovnim pogajanjem na podlagi sporazuma iz Osla leta 1993, ki sta ga podpisala Jaser Arafat in Jicak Rabin. Po izbruhu druge intifade leta 2000 pa so se samomorilskim napadom aktivneje pridružile tudi druge teroristične organizacije na tem območju (HRW 2002: 1).

Pomembna značilnost razvoja samomorilskih napadov na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze po letu 2000 je torej prav v tem, da se na prizorišču vse bolj aktivno pojavljajo skupine, ki so v svojem bistvu sekularne in ne težijo k vzpostavitvi islamske države.

Graf 6.2.1.1: Delež samomorilskih napadov glede na skupino

Vir: Moghadam 2003: 78.

Največ samomorilskih napadov na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze je izvedel Hamas, oziroma Hamasovo vojaško krilo ter Brigade mučenikov Ezedina Al Kasama. Ti so odgovorni za večino napadov v imenu Hamasa od leta 1992 (Moghadam 2003: 77). V času od oktobra 2000 pa do junija 2002 je kar 43 odstotkov samomorilskih napadov izvedel prav Hamas, Fatah, ki se je v izvajanje samomorilskih napadov aktivneje vključil po začetku intifade

leta 2000, pa je bil odgovoren za 29 odstotkov vseh napadov (glej graf 6.2.1.1). Podobno kažejo tudi rezultati drugih raziskav. V raziskavi, ki jo je izvedla univerza v Haifi in vključuje vse samomorilske napade do februarja 2002, prav tako s 54 odstotki vseh samomorilskih napadov vodi Hamas, sledi Palestinski islamski džihad z 32 odstotki in PLO, kamor spada tudi Fatah, s 6,4 odstotka napadov (NSSC 2002).

Do decembra 2001 sta torej večino napadov zakrivila Hamas in PIJ. Novembra 2001 se je na prizorišču s skupinama Tanzim in Brigade mučenikov Al Akse aktivnejše pojavil tudi Fatah. Za to obdobje je značilno ne le drastično povečanje samomorilskih napadov in smrtnih žrtev, ampak tudi večja podpora samomorilskim napadom med Palestinci. Samomorilski napadi so po njihovem mnenju legitimen odgovor na izraelski teror (Kimhi 2004: 818). Čeprav dejstvo, da je Hamas izvedel več samomorilskih napadov kot sekularni Fatah, na prvi pogled kaže, da je vloga islama pri tem velika. Vendar je to razliko možno razložiti s tem, da ima Hamas veliko večje število članov in večjo podporno bazo kot druge skupine. PFLP naj bi imel ves čas približno 800 članov, Hamas pa ima dinamično članstvo, ki v kateremkoli času šteje na deset tisoče članov. Hamas torej hitro pridobi nove člane ter s tem nadomesti tiste, ki so umrli v samomorilskih napadih, medtem ko je vsak član PFLP-ja izrednega pomena za sam obstoj organizacije (Wyne 2005: 3).

6.2.2 Primeri samomorilskih napadov¹⁹

6.2.2.1 Samomorilski napad na klub Dolphinarium

»Napad na Dolphinarium je postal eden najpomembnejših simbolov židovskega boja za svojo zgodovinsko domovino v naši generaciji« Minister za imigracijo Zeev Boim (Ministrstvo za imigracijo 2007).

Prvega junija leta 2001 se je pred klubom Dolphinarium v Tel Avivu razstrelil samomorilski napadalec, 22-letni Said Hasan Hutari. Pomešal se je med večjo skupino najstnikov, ki so stali v vrsti pred klubom, ter detoniral eksploziv, ki ga je imel na svojem telesu. Eksploziv je vseboval večjo količino kovinskih objektov, med drugim svinčene kroglice in žeblje, kar se uporablja za povečanje obsega poškodb. Primer je v Izraelu in po svetu odmeval tudi zato, ker je bila večina ubitih in ranjenih mladih imigrantov iz nekdanje Sovjetske zveze, poleg tega pa je šlo za najbolj smrtonosen palestinski samomorilski napad po štirih letih (HRW 2002: 25 in MFA 2001). 17 oseb je takoj izgubilo življenje, štiri so zaradi posledic napada umrle kasneje, 120 oseb pa je bilo ranjenih (MFA 2001). Sprva je odgovornost za napad prevzel PIJ, kmalu zatem pa Hamas. Napad je med drugim obsodil tudi takratni vodja palestinske oblasti Jaser Arafat ter pod močnim mednarodnim pritiskom pristal na premirje oziroma prenehanje samomorilskih napadov. Vendar je premirje trajalo le nekaj tednov, potem pa se je stopnja nasilja zopet povzpela na raven, kot je bila v času napada na Dolphinarium (HRW 2006: 26). Napad je izzval tudi močno izraelsko reakcijo – neposredno po napadu so izraelske oborožene sile okrepile nadzor nad prehodi z Zahodnim bregom in Gazo, vsem palestinskim delavcem v Izraelu pa so naročili, naj se nemudoma vrnejo na svoje domove na palestinskih ozemljih (MFA 2001). Izraelske oblasti so napad navajale kot enega od argumentov za gradnjo varnostnega zidu (MFA 2004).

Pomemben je tudi podatek, da je do napada prišlo kmalu zatem, ko so bili obnovljeni pogovori med izraelsko in palestinsko stranjo pod okriljem ZDA, katerih namen je bil uresničiti predloge poročila odbora za ugotavljanje dejstev iz Šarm el Šejka, ki so mu nasprotovali Hamas, PIJ in PFLP (HRW 2002: 26). Kljub temu da je Jaser Arafat napad obsodil, je bilo med operacijo

¹⁹ Za primere samomorilskih napadov na območju Izraela sem izbrala napade, ki so se zgodili v času druge intifade, in sicer v letih 2001 in 2002. Vsi štirje napadi so bili namreč zelo odmevni, pomembni zaradi vzrokov za napad ali dogodkov, ki so sledili napadom.

izraelske vojske *Defensive Shield* ugotovljeno, da je palestinsko ministrstvo za socialne zadeve Hutarijevemu očetu, ki je izrazil zadovoljstvo in ponos nad sinovim dejanjem, nakazalo 2000 dolarjev nagrade, čeprav je Jaser Arafat napad javno obsodil (Intelligence and Terrorism Information Center 2004).

Napad na Dolphinarium je eden tipičnih primerov palestinskih samomorilskih napadov: izvedla ga je ena oseba z doma narejenim eksplozivom, število žrtev in ranjenih je bilo veliko, napad je povzročil veliko medijsko zanimanje in odzive voditeljev drugih držav po svetu, med izraelskim prebivalstvom pa je povzročil množičen strah in žalovanje, saj so bili med žrtvami večinoma najstniki in mladi ljudje. Dejstvo, da napad prihaja po Hamasovem nasprotovanju mirovnim pogajanjem, kaže na motive napada, svoje »nestrinjanje« in nepripravljenost na pogajanja z Izraelom pa so tudi tokrat izrazili z napadom, ki je povzročil veliko število žrtev na izraelski strani, in le z enim na palestinski. Tudi Said Hasan Hutari je bil po svoji smrti izkoriščen za propagando in zgled za prihodnje generacije.

6.2.2.2 Samorilski napada Brigad mučenikov Al Akse

27. januarja 2002 se je 28-letna prostovoljka Rdečega polmeseca Vafa Idris, sicer iz begunskega centra Aa Amari, razstrelila v centru Jeruzalema, pri čemer je umrl en Izraelec, 150 ljudi pa je bilo ranjenih. To je bil prvi samomorilski napad, ki ga je izvedla ženska, odgovornost pa so prevzele Brigade mučenikov Al Akse (HRW 2002: 29). Vafa Idris naj v preteklosti ne bi bila povezana s kakšno od palestinskih organizacij, vendar so bili trije njeni bratje člani Fataha, njena družina pa je po njeni smrti izražala ponos nad njenim dejanjem. Vafini bratje so kot razlog za dejanje navedli, da se je za napad odločila zaradi trpljenja Palestinecev, ki mu je bila priča ob delu za Rdeči polmesec. Po pričevanju sorodnikov pa naj bi bili njeni motivi zgolj nacionalistični, saj Vafa ni bila verna, prav tako se ni povsem držala islamskih načel in ni nosila naglavne rute (Biederman 2002). Tudi Vafa je, tako kot njeni predhodniki, postala zgled in del kulta mučeništva, njena slika se je pojavila na posterjih, kot prva Palestinke, ki je izvedla samomorilski napad, pa je postala legenda in sledile so ji tudi druge Palestinke (Copeland 2002).

Pojav samomorilskih napadov v organizaciji Brigad mučenikov Al Akse lahko razložimo tudi z upadanjem podpore Fatahu med palestinskimi prebivalci v tistem času. Politični voditelji naj bi se bali izgube vpliva med prebivalstvom (HRW 2002: 29). Po napadu prve Palestinke se je

število samomorilskih napadov s strani Al Akse le še povečevalo, med drugim je naslednji mesec v samomorilskem napadu umrl izraelski policist, že 2. marca istega leta pa je sledil eden najresnejših napadov na območju Izraela. Pri židovski verski šoli v jeruzalemski ortodoksni soseski Bejt Jisrael se je z vozilom razstrelil 17-letni Muhamad Daragme, pripadnik Brigad mučenikov Al Akse. V napadu je umrlo 11 ljudi, več kot 50 pa je bilo ranjenih. Samomorilski napadalec se je razstrelil poleg žensk in otrok, ki so bili na poti v sinagogo (MFA 2008c). Tudi Daragme je pred napadom živel v begunskem centru (HRW 2002: 30).

Organizatorji samomorilskih napadov Brigad mučenikov Al Akse so te napade opravičevali s tem, da gre za povračilne ukrepe in predvsem za legitimna dejanja upora (HRW 2002: 31). Jaser Arafat je obsodil tudi te napade in dejal, da »bodo palestinske oblasti sprejele primerne in konkretne ukrepe, da bi se ti napadi končali«. Po drugi strani pa je Arafatov svetovalec in sekretar kabineta palestinskih oblasti Ahmed Al Rahman po marčevskih napadih dejal: »Samomorilski napadi so normalen odziv palestinskega upora za vse, kar so Izraelci storili v begunskih taboriščih, palestinskim civilistom, ženskam in otrokom. Izraelci morajo pričakovati take operacije kadarkoli izvedejo vojaške napade« (HRW 2002: 32).

6.2.2.3 Samomorilski napad v Netanji

27. marca 2002 se je v obmorskem letovišču Netanja, ki je bilo pogosta tarča samomorilskih napadov, 25-letni Abdel Baset Ode, pripadnik Hamasa, razstrelil v Park Hotelu v času večerje ob židovskem verskem prazniku pasha. V napadu je umrlo 30 ljudi, ranjenih pa je bilo 140 (HRW 2002: 31 in MFA 2002).

Tudi Hamas je tega in druge napade skušal opravičiti podobno kot pripadniki Al Akse, vendar pa so poudarjali, da je bil namen napadov tudi prekiniti pripravljenost palestinskih oblasti k političnim pogajanjem z Izraelom. V izjavi po tem napadu so zapisali, da je eden od namenov vplivati na diplomatske iniciative na vrhu Arabske lige v Bejrutu²⁰. Kot je na vrhu dejal Hamasov predstavnik Usama Hamdan, »so bile na vrhu predlagane rešitve pod pričakovanji palestinskega ljudstva« (HRW 2002: 32). Vendar pa je ta samomorilski napad povzročil

²⁰ Na vrhu Arabske lige v Bejrutu 28. marca 2002 so države članice sprejele deklaracijo, v kateri od Izraela zahtevajo, da se umakne z okupiranih območij, vključno z Golanske planote, ter da se situacija tako vrne na stanje, kot je bilo na dan 4. junija 1967; da se doseže pravična rešitev problema palestinskih beguncev; da Izrael sprejme ustanovitev neodvisne palestinske države, ki bi obsegala Gazo, Zahodni Breg ter vzhodni Jeruzalem kot glavno mesto. Arabske države pa bi v zameno podpisale mirovno pogodbo z Izraelom ter z državo vzpostavile normalne odnose (Beirut Declaration 2002).

obsežen odziv izraelskih varnostnih organov. Dan po napadu je premier Ariel Šaron ukazal vpoklic 20.000 rezervistov, s čimer se je začela odmevna operacija *Defensive Shield*. To je bil prvi poskus večjega obsega, da bi uničili infrastrukturo palestinskega terorizma na Zahodnem bregu. Izraelska vojska je vstopila na območje Zahodnega brega, aretiranih je bilo na tisoče osumljenih za teroristične napade, uspelo jim je likvidirati osumljene za organizacijo samomorilskih napadov, izvedli so celo napad na Arafatovo domovanje v Ramali, z namenom da bi ga izolirali. Operacija se je sicer končala zaradi močnih mednarodnih pritiskov na Izrael (Broom 2002). Leto kasneje so izraelske oblasti prijele štiri pripadnike Hamasa, ki so načrtovali samomorilski napad na Park Hotel, vsi so bili obsojeni na dosmrtno kazen (MFA 2002).

Tudi samomorilski napad na Park Hotel v Netanji ima vse značilnosti tipičnega palestinskega samomorilskega napada; od vzrokov za napad pa do velikega števila izraelskih žrtev ob manjših žrtvah na strani Hamasa ter do odmevnosti napada v izraelski javnosti in po svetu. Ugotovimo lahko, da je s tem napadom Hamas dosegel svoj cilj; zaradi operacije *Defensive Shield*, ki je bila, kot smo videli, usmerjena tudi zoper tedanjega predsednika palestinskih oblasti, so bila morebitna mirovna pogajanja med stranema že vnaprej prekinjena oziroma obsojena na propad, je pa res, da so palestinske teroristične organizacije v tej operaciji utrpele številne izgube ter da so bile nekaj časa njihove dejavnosti prekinjene. Vendar pa so se kmalu po koncu operacije samomorilski napadi in uporniška dejavnost zopet pričeli.

6.3 Samomorilski terorizem – motivacija, organizacija in rekrutiranje

6.3.1 Motivacija

Palestinske skupine imajo za izvajanje svojih operacij omejene finančne možnosti. Izvajanje oboroženih operacij je drago, zato je ekonomska učinkovitost zelo pomembna. Zaradi vojaške inferiornosti Izraelu večina organizacij ne more uspešno voditi vojaške kampanje (Dolnik 2002: 112). Generalni sekretar in eden od ustanoviteljev PIJ-a, dr. Ramadan Šalah, je samomorilske napade opisal takole: »Naš sovražnik poseduje najbolj sofisticirano orožje na svetu, pripravljenost njegove vojske pa dosega najvišje standarde. Nimamo ničesar, s čimer bi se branili pred ubijanjem in napadi, razen orožja mučeništva. Je enostavno in stane nas samo naših življenj. Človeška bomba ne more biti premagana, niti z jedrsko bombo« (Sprinzak 2000: 68). Če bi do klasičnega vojaškega spopada hipotetično prišlo samo med Izraelom in Palestinci, ne bi bilo nobenega dvoma, da bi tehnološko razvitejši Izrael v tej vojni hitro zmagal (Wyne 2005: 2).

V tem boju ne gre le za to, da bi povzročili sovražnikovo smrt, ampak je pomembnejše širjenje strahu med prebivalci (Hassan 2001). Kot je po pripovedovanjih sorodnikov dejal eden od uspešnih samomorilskih napadalcev, član PIJ-a Anvar Aziz, »bitke za islam niso dobljene z orožjem, ampak z ustvarjanjem strahu med sovražno populacijo« (*ibid*). Samomorilski napadi organizaciji prinašajo tudi številne tehnološke prednosti in ekonomsko učinkovitost. Bombe, ki jih uporabljajo palestinski samomorilski napadalci, so narejene precej enostavno. Sestavine, kot so amonijev nitrat, aceton in nitrogen glicerol, so široko dostopne. Izgradnja bombe je relativno poceni. Po podatkih Brigade mučenikov Al Akse je cena električnih in kemičnih sestavin, potrebnih za samomorilsko bombo, le 150 dolarjev. Kljub temu da izvajanje samomorilskih napadov vključuje tudi druge stroške, kot je med 12.000 in 15.000 dolarji dodatka za mučnikovo družino, učinki napada opravičijo ta sredstva (Dolnik 2002: 112–113). Iz raziskave²¹, ki jo je izvedla Nasra Hasan, je razvidno, da družina palestinskega mučenika dobi le med 3000 in 5000 dolarji. Največji strošek samega napada po njenih ugotovitvah predstavlja prevoz bodočega mučenika na lokacijo napada (Hassan 2001).

²¹ Nasra Hasan je Pakistanka, zaposlena v Združenih narodih. Med drugim je delala tudi v Gazi, kjer se je odločila raziskati motive posameznikov, ki se odločijo za samomorilski napad, ter motive Hamasa in PIJ-a. Med leti 1996 in 1999 se je pogovarjala z 250 osebami: z neuspešnimi mučniki, z družinami uspešnih mučenikov ter z ljudmi, ki so jih urili za napad (Hassan 2001).

Samomorilski napadi palestinskim organizacijam prinašajo še druge prednosti. Samomorilski napadalec lahko napad izvede na območjih, kjer je umik nemogoč. Sam ali sama lahko izbere natančno lokacijo, čas in okoliščine napada, kar pripomore k visokemu številu žrtev. Ne potrebuje načrta za umik, smrt napadalca pa pomeni, da se drastično zmanjšajo možnosti za to, da ga ujamejo in da ta nasprotniku izda karkoli o organizaciji (Dolnik 2002: 112–113). To je izredno pomembno z vidika odlične opremljenosti in izurjenosti izraelske vojske in njihovih obveščevalnih služb, saj takšne ravni palestinske organizacije ne dosegajo. Proti samomorilskim napadom se je tako izredno težko bojevati, saj je pomembna predvsem preventiva. »Ta boj tako večkrat zahteva kršitve človekovih pravic. Primer so izraelski napadi na palestinske begunske centre, kar Izraelu poda izredno negativno podobo« (Dolnik 2002: 116).

Poleg tega da ciljna populacija živi v konstantnem strahu, skupaj s široko medijsko pozornostjo skupina postane odločilen akter, katerega cilje in ideje se ne sme kar tako ignorirati, kar je izredno pomembno pri zbiranju potencialnih sponzorjev, donatorjev in podpornikov. Teroristična organizacija poleg tega dobi podobo predanih in prepričanih posameznikov, ki bi za dosego svojih ciljev naredili vse. Odzivi javnosti so mešani: strah, odbijajoči občutki, vendar tudi spoštovanje (Dolnik 2002: 114). Samomorilski terorizem škoduje tudi izraelskemu gospodarstvu in turizmu ter ima destruktiven vpliv na moralno Izraelcev (Kimhi 2004: 818). Po podatkih izraelske centralne banke je namreč samo eno leto intifade, leto 2002, izraelsko gospodarstvo oškodovalo za 3,8 odstotka BDP-ja. Absolutno število revnih državljanov je v tem času naraslo na 22 odstotkov (Wyne 2005: 3).

6.3.2 Organizacija samomorilskih napadov in rekrutiranje

Priprava in izvedba palestinskih samomorilskih napadov sta izredno dobro organizirani in potekata v več fazah. Samomorilski terorist je skoraj vedno zadnja stopnja v dolgi organizacijski verigi, ki obsega številne akterje. Ko se vodstvo skupine odloči za samomorilski napad, je za uspešno implementacijo potrebnih vsaj šest ločenih operacij: izbira tarče, zbiranje informacij, rekrutiranje, fizični in duhovni trening, priprava eksplozivnih sredstev in transport samomorilskih napadalcev na cilj. Taka misija zahteva veliko število sodelavcev in odlično organizacijo (Sprinzak 2000: 69).

Prvi korak do uspešne izvedbe napada je indentifikacija in mobilizacija posameznikov, ki so primerni ali pa so izrazili željo, da gredo v samomorilsko misijo. Posameznik mora izpolnjevati dva pogoja: biti mora pripravljen ubijati in umreti (Moghadam 2003: 68). Na palestinskih območjih je, tudi zaradi gojenja kulta mučeništva, vedno veliko prostovoljcev, ki želijo izvesti samomorilski napad. Ponavadi, a ne vedno, organizatorji zavrnejo prostovoljce, ki še niso polnoletni, ali pa osebe, ki so edini vir dohodka v družini. Pri prostovoljcih so pomembni samodisciplina, diskretnost in razlogi, zakaj si želijo v akcijo, ter tudi tak zunanji videz, da se lahko posameznik vključi v množico Izraelcev (Hassan 2001). Po izbiri se začne institucionalna faza, kjer kandidat za mučenika preide pod popoln nadzor skupine. Med to fazo potekata indoktrinacija in urjenje, ki prostovoljca spremenita v »živega mučenika«. Cilj organizacije v tej fazi je, da posameznik postane popolnoma predan in moralno zavezan cilju, ter da zagotovi, da si kandidat ne bo premislil. Skupina v ta namen uporablja številne tehnike, med drugim prepričevanje, skupinski pritisk in poudarjanje osebnih in javnih obvez (Moghadam 2003: 68–69). V času urjenja se poudarjata predvsem dve temi: zagotovljen vstop v raj, se pravi verski element, ter boj proti izraelski okupaciji, to je nacionalistični element. V procesu urjenja je pomembno tudi premagovanje strahu pred smrtjo, kjer poleg verske indoktrinacije pomembno vlogo igrajo tudi oporoke, ki jih bodoči mučeniki ponavadi posnamejo na video in poudarjajo prostovoljno odločitev za napad in pomen mučeništva. Teden dni pred napadom pa vodja ponavadi določi še dva asistenta, ki sta ves čas ob potencialnem mučeniku. Če opazita, da prostovoljec dvomi v izvedbo napada, to sporočita naprej. V tem trenutku nastopi eden od načrtovalcev napada, ki posameznika znova prepriča v izvedbo (Hassan 2001). Kandidat se znajde v brezizhodni situaciji, faza pa se zaključi s samomorilskim napadom (Moghadam 2003: 68–69). Kako uspešna je teroristična organizacija v postopkih rekrutiranja in oblikovanja samomorilskega napadalca, dokazujejo tudi izjave posameznikov, ki so skušali izvesti napad, a

jim ni uspelo. Mnogi namreč zatrjujejo, da so bili to najbolj srečni dnevi njihovega življenja (Hassan 2001).

Za izvedbo samomorilskih napadov s strani palestinskih organizacij skrbijo samomorilske oziroma mučeniške celice, ki jih sestavljajo vodja ter dva ali trije mladi moški. Celica mora ostati tajna, člani o tem ne govorijo ne družinskim članom ne prijateljem ter ponavadi poznajo le vodjo celice. Celica palestinskih skupin se sicer po uspešni izvedbi napada razpusti (Hassan 2001).

Proračun za delovanje Hamasa, ki, kot je bilo ugotovljeno, izvede največ samomorilskih napadov, naj bi bil 30 milijonov dolarjev letno (Dolnik 2002: 114). Organizacijska struktura Hamasa je izredno centralizirana, saj finančna sredstva nadzoruje vrh. Po ocenah 40 odstotkov finančnih sredstev pride s strani donatorjev iz arabskih držav, 20 odstotkov od Palestincev iz Gaze in Zahodnega brega, 10 odstotkov iz Irana, 10 do 15 odstotkov s strani donatorjev iz ZDA, preostali del pa od donatorjev iz drugih držav (Dolnik 2002: 125).

6.3.3 Kult mučeništva in podpora samomorilskim napadom

Obstoj teroristične organizacije je odvisen od sposobnosti vodstva, da rekrutira nove člane in ohrani stalno članstvo v organizaciji. Motivacijski dejavniki so kompleksni, sama ideologija pa večinoma ni dovolj za odločitev za pripadnost skupini (Oots 1989: 222–223). Prav tako se organizacije za samomorilske napade odločajo le, če njihova skupnost, včasih pa tudi tuja država, te napade odobrava (Sprinzak 2000: 72). Zato je za skupino izredno pomembno, da pridobi podporo domače javnosti ter s svojimi dejanji tudi podporo simpatizerjev izven skupnosti, ki lahko postanejo potencialni donatorji.

Podpora samomorilskim napadom se je na palestinskih območjih spreminjala. Samomorilske napade med leti 1995 in 1996 je podpiralo le 21 odstotkov Palestincev, na splošno pa samomorilske napade kot take ponavadi podpira od 35 do 45 odstotkov ljudi. Pomembno vlogo pri tem ima naklonjenost posamezni palestinski skupini. Tisti, ki podpirajo in so naklonjeni Hamasu, kar v 70 odstotkih samomorilske napade podpirajo ves čas, medtem ko je podpora samomorilskim napadom med simpatizerji Fataha odvisna od okoliščin posameznega napada (Dolnik 2002: 114). Torej lahko ugotovimo, da je predvsem za simpatizerje Fataha značilna zavest, da gre pri teh napadih za način za doseganje določenega cilja, medtem ko je za

podpornike Hamasa izredno pomemben verski vidik. Podpora samomorilskim napadom med palestinskim prebivalstvom se je sicer drastično povečala po letu 2000 oziroma po neuspelem mirovnem procesu, kar je povečalo nezadovoljstvo med prebivalstvom, poleg tega pa so to obdobje zaznamovale obsežne izraelske protiteroristične akcije, kar je v ljudeh sprožilo neodobravanje in sovraštvo (Wyne 2005: 3).

Prav zaradi zagotavljanja ustrezne podpore se med Palestinci ustvarja nekakšen kult mučeništva. Tako se samomorilski napadalci pojavljajo na posterjih, grafitih, koledarjih, slikah, filmih ter celo v otroških risankah in oddajah (Hassan 2001). Vodstvo Hamasa na ta način žrtvovanja svojih mučenikov povzdiguje in ustvarja naklonjenost javnosti, rekrutira mlade, nove člane s pridigami v mošejah, z objavljanjem letakov in direktiv ter z intenzivnim socializacijskim vplivom v Gazi in Zahodnem Bregu (Gupta 2005: 577). Hamas je med vsemi palestinskimi organizacijami pri tem še posebej uspešen. Javnosti se približa s svojimi socialnimi programi, saj intenzivno financira zasebne šole, sirotišnice, mošeje, bolnice, javne kuhinje in športna društva. Politično krilo Hamasa zbira finančna sredstva, ustvarja propagando, rekrutira nove člane ter pod okrilje gibanja pridobiva mošeje in verske voditelje. Prav propagandi je namenjena posebna pozornost, saj jo izvajajo v lastnih zdravstvenih in izobraževalnih mrežah, preko medijev, s pomočjo televizije Al Aksa, vzpostavili pa so tudi internetno stran Al Fateh, ki je namenjena otrokom (ISN 2008). Izobraževalni sistem, ki ga nadzira Hamas, tako opogumlja otroke, da mučeništvo podpirajo kot vrednoto (Kimhi 2004: 818).

6.4. Samomorilski napadalec – profil in osebna motivacija

Glede motivov samomorilskih teroristov, ki izhajajo iz palestinske družbe, v raziskovalni literaturi prevladujeta dve hipotezi oziroma pristopa, in sicer religiozni ter politični in nacionalistični pristop. Po prvi naj bi bil glavni motiv za terorizem vera, saj verni samomorilski napadalci verjamejo, da mučenike izbere sam Alah ter da je glavni namen samomorilskega napada zadovoljiti božjo voljo. Prav tako verjamejo, da jim je po izvedenem dejanju zagotovljen vstop v raj (Hassan v Sela-Shayovitz 2007: 162). Ne glede na osebne razloge samomorilskih napadalcev pa v večini primerov palestinski samomorilski napadalec goji močno pripadnost islamu, katerega načela so spretno zmanipulirana s strani organizatorjev. Veliko potencialnih mučenikov je rekrutiranih in indoktriniranih prav v mošejah in verskih šolah (Ganor 2000). Drugi, politični in nacionalistični pristop, pa politično situacijo na palestinskih

ozemljih poudarja kot najpomembnejši motiv za odločitev za samomorilski napad. Temeljni razlogi so tako kolektivna jeza, nemoč in obup v palestinski družbi. Od leta 2000 naprej lahko opazimo porast števila sekularnih Palestincev, ki se zatekajo k samomorilskim napadom (Sela-Shayovitz 2007: 162). Razlogi za samomorilske napade s strani palestinskih terorističnih organizacij so večinoma kombinacija verskih, političnih in nacionalističnih dejavnikov. Vendar pa se motivi lahko natančno določijo le v raziskavi posameznih primerov (Sela-Shayovitz 2007: 162–163).

Večina avtorjev, ki proučujejo pojav samomorilskih napadov, se strinja, da enoten psihološki profil samomorilskega terorista ne obstaja. Obstaja pa več družbenih in psiholoških faktorjev, ki so ljudem, ki izhajajo iz določene skupnosti in se odločijo za samomorilski napad, skupni. To so verski, osebni, nacionalistični, ekonomski in sociološki motivi. Še posebej pri Palestincih je opaziti kombinacijo verskih, družbenih in nacionalističnih dejavnikov ter željo po maščevanju (Kimhi 2004: 831). Motivi povprečnega Palestinca, ki se odloči za samomorilski napad, lahko tako obsegajo željo po posmrtnem življenju v rajju, željo po maščevanju ali pa občutek ponižanosti zaradi izraelske okupacije (Moghadam 2003: 68).

Palestinski samomorilski napadalci izhajajo iz različnih družbenih okolij in starostnih skupin. Nihče od potencialnih samomorilskih napadalcev, torej tistih, ki jim samomorilski napad ni uspel zaradi tehničnih napak ali pa zato, ker so jih prepoznale in zajele izraelske varnostne sile, pa ni kazal znakov nagnjenosti k samomoru. Nihče od njih tudi ni bil neizobražen, resnično reven ali depresiven. Enako je bilo potrjeno tudi s strani družin posameznikov, ki jim je samomorilski napad uspel, ali pa s strani organizatorjev. Nasra Hasan, ki je proučevala samomorilske napade s strani Hamasa in drugih islamističnih skupin, pa še ugotavlja, da so bili vsi izredno verni, več kot polovica pa jih je bila beguncev (Hassan 2001). Družbeno-demografske značilnosti palestinskih samomorilskih napadalcev naj bi bile mladost, neporočenost in brezposelnost (Sela-Shayovitz 2007: 163). Tudi druge raziskave ugotavljajo, da je večina samomorilskih napadalcev, ki izhajajo iz palestinskih skupin, mladih, kar 81 odstotkov namreč predstavljajo mladi med 17. in 23. letom. Večina, kar 84 odstotkov, jih prihaja iz Judeje in Samarije, samo 15 odstotkov iz Gaze, en odstotek pa iz Izraela. 93 odstotkov napadalcev je bilo samskih, sedem pa poročenih. Večina jih je bila izobražena: 14 odstotkov jih je imelo končano osnovno šolo, 51 srednjo šolo, kar 32 odstotkov pa jih je končalo visoko šolo ali univerzo. Ena tretjina je bila takšnih, ki so imeli akademsko izobrazbo. Vsi napadalci so bili muslimani (Kimhi 2004: 817–818). Prav verski motivi namreč v

palestinskem konfliktu igrajo zelo pomembno vlogo. Religija²² je izredno pomemben motivacijski dejavnik predvsem pri pripadnikih islamističnih palestinskih skupin. Tu prevladuje obljuba, da bo posameznik z napadom postal mučenik in da mu bodo s tem na stežaj odprta vrata v raj²³ (Hassan 2001).

Eno zanimivejših raziskav so opravili na hebrejski univerzi v Jeruzalemu, kjer so raziskovali lastnosti posameznikov, ki jim samomorilskega napada ni uspelo izvesti in so jih zajele izraelske varnostne sile. V raziskavi so te posameznike razdelili na tiste, ki so želeli napad izvesti zaradi nacionalističnih razlogov – ti so poudarjali žrtvovanje za palestinsko državo in narod – ter na tiste, ki so se za to odločili zaradi verskih razlogov. Slednji so izpostavljali žrtvovanje za Alaha ter željo po mučeništvu. Raziskava je pokazala, da je večina moških, ki so se za napad odločili zaradi nacionalističnih motivov, imela srednješolsko izobrazbo, teh je bilo kar 69,5 odstotka, 5,9 odstotka pa jih je bilo akademsko izobraženih. Tisti, ki so se za dejanje odločili iz verskih razlogov, so imeli večinoma le osnovno izobrazbo – takih je bilo 74,6 odstotka, ostali pa so imeli srednješolsko izobrazbo (25,4 odstotka). Žensk glede na stopnjo izobrazbe niso raziskovali. Večina moških in žensk je bila, ne glede na motiv, neporočena, in sicer kar 85 odstotkov. Raziskava je pokazala na pomembne razlike glede prejšnje aktivnosti v terorističnih organizacijah. Večina moških, ki so se za napad odločili zaradi verskih motivov, je bila namreč v kakšni od organizacij aktivna že prej. Od tistih, ki so se za napad odločili zaradi nacionalističnih razlogov, pa je bilo pred odločitvijo aktivnih le 18,6 odstotka (Sela-Shayovitz 2007: 164–165).

Študija psihologa Ariela Merarija z univerze v Tel Avivu je pokazala, da ni enotnega psihološkega ali demografskega profila potencialnega samomorilskega terorista. Merari meni, da nobena teroristična organizacija ne more oblikovati mučenika, ampak lahko le identificira, kateri posamezniki imajo predispozicije za pripravljenost na to, da se žrtvujejo za nek cilj. Organizacija tako izkoristi človekova verska prepričanja, da te že prej obstoječe motive okrepi

²² Ob začetku modernih samomorilskih napadov so se pogosto pojavljala nasprotovanja s strani nekaterih verskih voditeljev. Da bi se tem nasprotovanjem zoperstavil, je dr. Fati Šikaki, ustanovitelj Palestinskega islamskega džihada, leta 1988 oblikoval pravila, v katerih je »izjemno« mučeništvo zagovarjal kot posebno taktiko za uspešen džihad. Dejal je: »Ne moremo doseči cilja, če naš mudžahid – sveti bojevnik, ne more izvesti eksplozije v trenutku, in če ne more preprečiti sovražniku, da ta prekine operacijo. Vse to pa lahko doseže mudžahid, ki mu ni treba razmišljati o umiku. Zmožnost, da uspešno izvede operacijo za religijo in džihad, da uniči sovražnikovo moralo in zasađi strah, teror v ljudi, je Alahov dar« (Hassan 2001).

²³ Mučeniku je obljubljen avtomatičen vstop v raj, saj se z dejanjem mučeništva izničijo vsi grehi, ki jih je posameznik storil v življenju. Poleg tega lahko mučenik mesto v raji zagotovi svojim 70 najdražjim, v raji pa dobi 72 rajskih devic. Če je samomorilska napadalka oziroma mučenik ženska, pa postane ena od teh devic. Sama obljuba 72 devic v raji naj ne bi imela senzualne konotacije (Hassan 2001).

in konsolidira. Ostali motivi za tendenco k mučeništvu so še patriotizem, močno sovraštvo do nasprotnika in občutek žrtve (Sprinzak 2000: 68–70).

7. SAMOMORILSKI NAPADI NA OBMOČJU ČEČENIJE IN RUSIJE

Pojav samomorilskega terorizma na območju Čečenije in Rusije se lahko tako kot v mnogih drugih primerih po svetu poveže z bojem za neodvisnost. Korenine čečenskega konflikta segajo že v 18. stoletje, ko so se Čečeni prvič uprli ruski ekspanziji na območje severnega Kavkaza. Do leta 1858 je Rusija že nadzorovala večino tega območja, vendar so številna ljudstva, ki so tam živela, dobila posebne koncesije, kot je na primer pravica do izpovedovanja vere, islama, ter do izvajanja šeriatskega prava (Youngs 2000: 7). Kljub temu da je Čečenija v času Sovjetske zveze postala avtonomna provinca, sanje o neodvisnosti nikoli niso zamrle (*ibid*: 8). Po razpadu Sovjetske zveze je Čečenija leta 1991 enostransko razglasila neodvisnost, temu pa je leta 1994 sledila prva čečenska vojna, ki je trajala do avgusta 1996, leta 1999 pa je Rusija v Čečenijo znova poslala vojsko (BBC 2006), predvsem zaradi okrepitve vloge islamskih skrajnežev, ki so svoje delovanje razširili v Dagestan (Kramer 2007: 2). Že v času prve ruske intervencije se je del čečenskih upornikov pod vodstvom Šamila Basajeva odzval z bombnimi napadi na ruske uradnike, leta 1995 pa so izvedli tudi ugrabitev okoli 2500 talcev v bolnišnici v južnoruskem mestu Budenovsk (Youngs 2000: 11), kar je bil začetek teroristične aktivnosti v Čečeniji.

7.1 Čečenske teroristične organizacije, ki izvajajo samomorilske napade

7.1.1 Brigada črnih vdov

Črne vdove so skupina ženskih samomorilskih napadalk, od katerih naj bi v čečensko-ruskih spopadih večina izgubila može ali druge sorodnike. Pri prevzemu odgovornosti za nekatere samomorilske napade se je velikokrat pojavil tudi izraz Brigada črnih vdov (MIPT 2007k). Skupina je aktivna od 7. junija 2000, ko sta prvi Čečenki, Khava Barajeva, sicer sestrična znanega čečenskega upornika Arbija Barajeva, in Luiza Mogomadova, na začasno bazo elitne ruske vojaške enote v Čečeniji izvedli samomorilski napad s tovornjakom polnim eksploziva (Akhmedova in Speckhard 2005: 3). Skupina Črnih vdov je sicer še vedno aktivna, kljub temu da so voditelji čečenskega upora glede njihove vpletenosti in izvajanja samomorilskih napadov razdeljeni. Voditelj islamističnega dela čečenskih upornikov, sicer leta 2006 ubiti Šamil

Basajev, je bil idejni vodja Brigade črnih vdov, izjavil pa je tudi, da naj bi osebno izuril okoli 50 žensk (MIPT 2007k). Ali so čečenske ženske v samomorilске napade prisiljene ali se za to odločajo prostovoljno, še vedno ostaja odprto vprašanje. Predvsem ruske oblasti naj bi bile naklonjene mnenju, da je do napadov prihajalo zaradi tega, ker so bile ženske v to prisiljene, in ne zato, ker bi se zaradi nevzdržnih razmer same odločile za napad (Groskop 2004).

7.1.2 Islamska mednarodna mirovna brigada

To skupino sta leta 1998 ustanovila Šamil Basajev in Savdijec Ibn Al Katab. Člani skupine so tako Čečeni kot tudi Arabci, afganistanski mudžahidi in drugi tuji bojovníki, ki sledijo islamski doktrini vahabizem. Glavni cilj skupine je vzpostaviti neodvisno čečensko državo, ki bi temeljila na islamskem šeriatskem pravu. Skupina naj bi bila povezana z Al Kajdo, čečenski uporniki pa naj bi se za sodelovanje odločili ravno zaradi širokega dostopa do finančnih sredstev. Po smrti obeh voditeljev je vodstvo Islamske mednarodne mirovne brigade prevzel Abu Hafs Al Urduni (MIPT 2007l).

7.1.3 Skupina Movsarja Barajeva

Tudi cilj te militantne skupine je bil na območju Čečenije ustanoviti neodvisno islamsko republiko. Edini in zadnji večji napad te skupine je bil, sicer skupaj z drugimi skupinami, napad na gledališče Dubrovka v Moskvi, kjer je bil ubit tudi ustanovitelj skupine Movsar Barajev. Preostali člani skupine so se po njegovi smrti priključili drugim čečenskim odporniškim gibanjem, pojavila pa so se tudi ugibanja, da naj bi Brigada mučénikov Rijad us Salihejn nastala prav iz skupine Movsarja Barajeva (MIPT 2007m).

7.1.4 Brigada mučénikov Rijad us Salihejn

Cilj te nove in relativno nevarne teroristične organizacije je ustanoviti neodvisno islamsko republiko na območju Čečenije in tudi na drugih večinsko muslimanskih predelih Rusije, kot so Dagestan, Ingušetija, Osetija, Kabardino-Balkarija in Tatarija. Skupina sledi radikalni islamski doktrini vahabizem in naj bi imela močne vezi z Al Kajdo. Vendar pa se večina strokovnjakov strinja, da je primaren cilj skupine vzpostaviti neodvisno državo in da njihovo dejanje torej ne izvira iz nekega verskega fanatizma. Skupina aktivno sodeluje tudi z Brigado črnih vdov (MIPT 2007n).

7.1.5 Polk za posebne islamske cilje (Polk specialnoj cjeli islamskij – Special Purpose Islamic Regiment – SPIR)

SPIR je med leti 1996 in 1999 ustanovil Arbi Barajev. Primarni cilj skupine je osvoboditev Čečenije in ustanovitev neodvisne čečenske države. Da bi dosegli ta cilj, se je Barajev povezoval tako z drugimi čečenskimi uporniškimi skupinami kot tudi s tujimi islamističnimi skupinami. Tudi Barajev naj bi se s tujimi organizacijami povezoval v prvi vrsti zaradi boljše možnosti pridobivanja finančnih sredstev, vendar pa ostaja dejstvo, da so težnje tujih borcev širše, kot na primer vzpostavitev šeriatskega prava in širitev boja tudi na druga večinska muslimanska območja v okviru Ruske federacije. Tako SPIR kot druge skupine so nato islamistične cilje integrirali v svoj primarni cilj – neodvisnost Čečenije. Pomembno vlogo pri tem je igral prav Amir Al Katab, soustanovitelj Islamske mednarodne mirovne brigade, ki je v Čečenijo prispel leta 1995 (MIPT 2007o). Katab je sprva izobraževal le borce za čečenske poveljnike na terenu, vendar je z 39 borci, novim islamskim regimentom, že leta 1995 izvedel napad na ruski vojaški konvoj (Murphy 2006: 24).

7.2 Cilji čečenskih terorističnih organizacij, ki izvajajo in/ali podpirajo samomorilske napade

V času prve čečenske vojne so bili cilji nacionalističnih upornikov jasni: zahtevali so oblikovanje samostojne, od Rusije neodvisne države. Islamska identiteta upornikov v tistem času še ni igrala močne vloge. Leta 1992 je Čečenija sprejela ustavo, v kateri se je opredelila kot neodvisna sekularna država. Leta 1996, ko se je prva vojna končevala, pa je prvi izvoljeni čečenski predsednik Džokar Dudajev že poudarjal, »da je Rusija prisilila Čečene, da so sprejeli islamsko pot« (Akhmedova in Speckhard: 2006: 3–4). V tem času izstopata dve teroristični akciji – Basajevo zavzetje talcev v Budinovsku junija 1995 in Radujevo zavzetje talcev v Pervomajskom leto kasneje (*ibid*: 4). Kasneje je cilj radikalnih Čečenov postal umik Rusije s celotnega severnega Kavkaza in vzpostavitev islamske republike na tem območju (Youngs 2000: 13–14), kar lahko v veliki meri pripišemo vplivu tujih borcev, ki so se v času rusko-čečenskih vojn priključili v čečensko odporniško gibanje in v njem kmalu prevzeli vidno vlogo.

7.2.1 Struktura in število samomorilskih napadov

Čečenski uporniki so se v boju za neodvisnost proti ruskim oblastem k samomorilskemu terorizmu zatekli šele leta 2000. Prvi samomorilski napad je 6. junija 2000 s tovornjakom polnim eksploziva izvedla 17-letna Čečenka Kava Barajeva, ki se je razstrelila v ruski vojaški bazi v Čečeniji (MIPT 2007k). Po tem dogodku so samomorilski napadi postali sredstvo za doseg ciljev tudi med Čečeni (Kramer 2007: 2). Sprva so bili usmerjeni predvsem na vojaške cilje, najpogostejša taktika pa so bili avtomobili bombe ali tovornjaki bombe (Reuter 2004: 6). Najintenzivnejša teroristična kampanja je trajala med leti 2002 in 2004, zaznamujejo pa jo spektakularni teroristični napadi v Moskvi in drugih ruskih mestih. To obdobje so zaznamovala masovna zajetja talcev, umori in samomorilski napadi, katerih cilj je bil ubiti čim več ljudi. Številna teroristična dejanja pa so bila izvedena tudi v Čečeniji (Kramer 2007: 2).

Sam premik v čečenski taktiki od klasičnega boja za neodvisnost k terorističnim sredstvom bojevanja se je zgodil leta 1998, ko sta Basajev in Katab napovedala, da bo vojna usmerjena proti vsem Rusom (Murphy 2006: 105). Leta 2000 sta začela z načrti, ki naj bi Rusijo do konca leta pahnili v stanje političnega kaosa. Boj naj bi bil usmerjen proti civilistom, federalnim oblastem, politikom ter naj bi vključeval bombne napade na naselja, tržnice, trgovine, podzemne železnice in vlake, samomorilske napade v Čečeniji, ugrabitve in celo atentat na tedanjega ruskega predsednika Vladimirja Putina (Murphy 2006: 117–118). V ruski javnosti so bila vse močnejša ugibanja, da je do prvih samomorilskih napadov prišlo že pred letom 2000, v času druge čečenske vojne (*ibid*: 115). Že januarja 2000 se je nek Čečen razstrelil pred rusko ambasado v Bejrutu, kjer je umrl en policist, nekaj oseb pa je bilo ranjenih. Aprila istega leta se je ob predaji ruskim varnostnim silam v Komsomolsku razstrelila skupina upornikov. V tem napadu je umrlo nekaj ruskih vojakov (*ibid*: 122), vendar ga ne moremo šteti med klasične samomorilske napade, saj so se uporniki za to dejanje odločili v zadnjem trenutku in ne zavestno vnaprej. Prvi čečenski samomorilski napadi so bili sprva usmerjeni predvsem v vojaške in policijske tarče (Murphy 2006: 123–124).

Dostopna statistika kaže, da je bilo med leti 2000 in 2005 izvedenih 28 samomorilskih napadov, v katerih je umrlo 939 ljudi, 2913 oseb pa je bilo ranjenih. V dveh napadih, ki so vključevali zajetje talcev in samomorilske napadalce, je bilo zajetih 2043 oseb. V napade naj bi bilo

vklučenih 112 teroristov, od katerih je bilo kar 48 žensk²⁴ (Akhmedova in Speckhard 2006: 10–11). Udeležba žensk v čečenskih samomorilskih napadih je tako kar 43-odstotna²⁵ (Akhmedova in Speckhard 2005: 3–4).

Tabela 7.2.1.1: Pogostost čečenskih samomorilskih napadov na leto

Leto	Število	Odstotki
2000	4	14 %
2001	1	4 %
2002	3	11 %
2003	11	39 %
2004	6	21 %
2005	3	11 %
skupaj	28	100 %

Vir: Akhmedova in Speckhard 2006: 13.

Akhmedova in Speckhardova čečenske samomorilske napade glede na cilj razdelita na tri kategorije:

- a) Napadi, usmerjeni zoper vojaške cilje. Večina teh napadov je bila izvedenih v Čečeniji ali v bližnjih regijah.
- b) Napadi, usmerjeni zoper proruske vladne cilje v Čečeniji in okolici²⁶. Tu je bila večina žrtev civilistov, največ čečenskih muslimanov.
- c) Napadi, usmerjeni na civilne tarče. Večina takih napadov je bila izvedena v Moskvi in v okolici Čečenije (Akhmedova in Speckhard 2006: 13).

²⁴ Avtorici sta podatke pridobili iz obveščevalnih podatkov in podatkov, dostopnih v medijih. Njun seznam napadov je dostopen v prilogi diplomske naloge.

²⁵ Anne Speckhard in Khapta Akhmedova sta čečenske samomorilske napade raziskovali med leti 2000 in 2005. Upoštevali sta tudi 19 žensk, udeleženih v zajetju talcev v gledališču Dubrovka, ki so nosile samomorilski pas, a zaradi posredovanja ruskih sil do dejanske izvedbe napada ni prišlo. Vendar pa so v pogovorih s sorodniki teh žensk ugotovili, da so napad nameravale izvesti. Med raziskavo sta se pogovarjali z družinskimi člani teh žensk ter s preživeliimi žrtvami napada v Dubrovki (Akhmedova in Speckhard 2005).

²⁶ V takih napadih so skrajneži večinoma uporabljali z eksplozivom napolnjene tovornjake. Enega takih napadov sta decembra leta 2002 izvedla oče in hči, Gelani Tumrijev in 17-letna Alina Tumrijeva, v napadu na čečenski kabinet v Groznom pa je umrlo 72 ljudi, več kot 200 jih je bilo ranjenih (Reuter 2004: 10).

V čečenskem primeru je zanimivo to, da je bilo kar nekaj poskusov atentatov na posameznike s samomorilskimi napadi. Eden takšnih je bil samomorilski napad Luize Gadžijeve, v katerem je umrl vodja okrožja Urus Martan, Gejdar Dadžijev. Leta 2003 je bil tarča poskusa samomorilskega napada čečenski predsednik Ahmed Kadirov, ki je naslednje leto umrl v nekem drugem atentatu, cilj poskusa atentata s pomočjo samomorilskega napada pa je bil tudi njegov sin Ramzan Kadirov (Reuter 2004: 11–12).

Tabela 7.2.1.2: Samomorilski napadi glede na cilj

Cilj	Čečenija	Južna Rusija	Moskva	Skupaj
Vojaški	7	3	0	10
Vladni	3	1	0	4
Civilni	4	2	8	14
Skupaj	14	6	8	28

Vir: Akhmedova in Speckhard 2006: 14.

Kot je razvidno iz tabele, je največ čečenskih samomorilskih napadov usmerjenih proti civilnim ciljem, sledijo pa vojaški cilji. Največ napadov je bilo izvedenih na območju Čečenije, tisti v Rusiji, še posebej v Moskvi, pa so bili medijsko bolj odmevni in z večjim številom žrtev (glej tabelo 7.2.1.2).

Tabela 7.2.1.3: Samomorilski napadi glede na lokacijo in cilj

Leto	Vojaški cilji	Vladni cilji	Civilni cilji	Skupaj	Čečenija	Južna Rusija	Moskva	Skupaj
2000	4	0	0	4	4	0	0	4
2001	1	0	0	1	1	0	0	1
2002	1	1	1	3	2	0	1	3
2003	4	2	5	11	4	4	3	11
2004	0	1	5	6	0	2	4	6
2005	1	0	2	3	3	0	0	3
Skupaj	11 (39 %)	4 (14 %)	13 (47 %)	28	14 (50 %)	6 (21 %)	8 (29 %)	28

Vir: Akhmedova in Speckhard 2006: 14.

V prvih dveh letih po pojavu čečenskega samomorilskega terorizma so bili napadi usmerjeni le na vojaške cilje na območju Čečenije. Po ostrejšem ruskem vojaškem odzivu in močnejši obrambi v Čečeniji so teroristi svoje delovanje usmerili na rusko ozemlje, tudi na samo Moskvo (Akhmedova in Speckhard 2006: 14). Javnosti najbolj znane akcije, kjer so bili udeleženi samomorilski napadalci, tako ženske kot moški, pa so zajetje talcev v gledališču Dubrovka v Moskvi in v šoli v Beslanu, kjer sicer ni šlo za klasičen samomorilski terorizem, ampak so bili teroristi med drugim oboroženi z eksplozivom, ter napad na dve ruski letali v južni Rusiji avgusta leta 2004 (Speckhard 2007). Čečenski teroristi so v koncept samomorilskih napadov uvedli pomembno novost – kombinacijo te taktike z odmevnimi zajetji talcev (Akhmedova in Speckhard 2006: 9). Najpogostejša metoda čečenskih samomorilskih napadalcev so sicer tovornjaki, napolnjeni z eksplozivom, sledi samomorilski pas, kjer so eksplozivu tako kot v palestinskih primerih velikokrat dodani še kroglice, nohti, žebli, ročne granate in podobno. Samomorilski napadalci so v nekaterih primerih uporabili tudi manjša vozila in torbe, napolnjene z eksplozivom (Reuter 2004: 9–10).

7.2.2 Primeri samomorilskih napadov

7.2.2.1 Teroristični napad na moskovsko gledališče Dubrovka

V primeru terorističnega napada na gledališče Dubrovka je šlo v prvi vrsti za taktiko zajetja talcev, vendar njihova pričevanja jasno kažejo, da je šlo za načrtovan samomorilski napad. Že ob začetku napada so ugrabitelji talcem pojasnili, da njihov cilj ni vrnitev v domovino, ampak da gre za samomorilsko akcijo (Speckhard 2004: 305–327).

23. oktobra 2002, ob 9. uri in 15 minut, je 22 moških in 19 žensk med predstavo Nord Ost vdrlo v moskovsko gledališče Dubrovka. Skupino je vodil Movsar Barajev, ugrabitelji pa so že prvi dan izpustili muslimanske in gruzijske talce, nosečnico ter nekaj tujcev (Murphy 2006: 179–181). Vseh 32 mrtvih teroristov je bilo identificiranih na podlagi veljavnih potnih listov, ki so jih imeli pri sebi. Analiza je pokazala, da jih je bila večina povezana s sorodstvenimi in prijateljskimi vezmi, njihova starost pa se je gibala med 16 in 43 leti, med njimi so bile štiri najstnice (Murphy 2006: 182). Movsar Barajev je sporočil, da gre za samomorilsko misijo s ciljem ustaviti vojno v Čečeniji in da je pripravljen iti do konca, če predsednik Vladimir Putin ne bo uresničil njihovih treh zahtev, ki so umik ruskih sil iz Čečenije do 26. oktobra zjutraj ter organizacija protivojnega shoda blizu gledališča Dubrovka in na Rdečem trgu. Opozoril je tudi, da je po mestu še nekaj samomorilskih skupin, ki čakajo na njegov klic. Načrtovan je bil tudi napad, ki naj bi ga na Puškinovem trgu izvedli dve čečenski samomorilski napadalki, vendar do njega ni prišlo. Cilj napada naj bi bil ustvariti paniko med prebivalstvom (Murphy 2006: 184–185). Teroristi so bili močno oboroženi, saj so imeli 25 samomorilskih pasov, dve doma narejeni bombi, 30 min, 114 ročnih granat, 15 avtomatskih pušk AKSU-74 in 11 pištol. Čečenke s samomorilskimi pasovi so bile strateško pomešane med talce, da bi bil morebiten napad bolj učinkovit (*ibid*: 186). Zakaj teroristi ob začetku ruske reševalne akcije niso detonirali bomb in samomorilskih pasov, ostaja odprto vprašanje. Pojavljali so se različni odgovori: Basajev je trdil, da detonatorji niso funkcionirali in da je prišlo do sabotaze, ubita novinarka Ana Politkovska pa je trdila, da naj bi se v skupino infiltriral ruski agent, čečenski novinar Kanpaš Terkibajev (*ibid*: 189–190). Po podatkih ruskih oblasti je bil napad na gledališče dobro načrtovan in financiran, saj naj bi stal 60.000 dolarjev, načrtovanje napada pa naj bi trajalo od šest do osem tednov. Odgovornost za napad so prevzele SPIR, Islamska mednarodna mirovna brigada in Brigada mučenikov Rijad us Salihejn (Quin-Judge 2002).

Teroristični napad na gledališče Dubrovka ni povzročil umika ruskih vojaških sil iz Čečenije, ampak je končal drugo čečensko vojno in začel tretjo. Teroristične taktike so s tem napadom postale strategija (Murphy 2006: 197), Rusiji pa je napad pokazal, da ni varna pred terorističnimi napadi velikega obsega. Pred Dubrovko so bili samomorilski napadi ter tudi drugi teroristični napadi usmerjeni predvsem na vojaške in policijske tarče ter tudi na civiliste, vendar nikoli v takšnem obsegu. Z Dubrovko pa so teroristični samomorilski napadi postali strategija izbire (*ibid*). Napad na Dubrovko je predstavljal pomembno prelomnico – prejšnjih samomorilskih napadov se je namreč ruska javnost komaj zavedala, s tem napadom pa se je njihov pogled na napade dramatično spremenil, saj je bil to prvi primer, da so čečenski skrajneži udarili prav v središču Moskve in da so si za cilj izbrali ruske civiliste (Reuter 2004: 13).

Teroristični napad na gledališče Dubrovka torej ni bil klasičen samomorilski napad, zanimiv pa je prav zaradi povezovanja dveh taktik – zajetja talcev in samomorilskih napadov. Osebe se pri dejanju niso razstrelile, vendar so imele ta namen. Tudi zahteve vpletenih skupin realno gledano niso bile uresničljive in tega so se verjetno teroristi tudi zavedali, zato menim, da je šlo pri napadu na gledališče Dubrovka predvsem za opozarjanje na njihove cilje in položaj v Čečeniji, zastraševanje ruske javnosti ter za vnovično opozorilo na čečensko vprašanje.

7.2.2.2 Samomorilski napad na dveh ruskih letalih leta 2004

Ponoči 24. maja 2004 sta dve ruski letali, ki sta bili na poti iz moskovskega letališča Šermetejevo v Soči in Volgograd, skoraj istočasno strmoglavili. Kmalu po tem, ko so v obeh razbitinah našli sledi eksploziva heksogen, je bilo potrjeno, da je šlo za samomorilski teroristični napad. V njem je umrlo vseh 90 potnikov ter članov posadke, pred strmoglavljenjem pa je eden od pilotov aktiviral opozorilo, da je letalo ugrabljeno. Ugotovljeno je bilo, da sta samomorilska napada izvedli dve Čečenki, Sazita Džebirhanova in Aminat Nagajeva, pripadnici Črnih vdov (BBC 2004 in CNN 2004). Po poročanju ruskih varnostnih organov je samomorilska napada organiziral Šamil Basajev. Ta je odgovornost za napada prevzel že 17. septembra 2004 in to takrat tudi objavil na spletnih straneh. Po njegovih trditvah so finančna sredstva, uporabljena za izvedbo obeh napadov, dosegla 3300 evrov (NEWSru.com 2007). Samomorilska napada na letalih sta v ruski javnosti odmevala še dolgo časa, saj je bilo ugotovljeno, da je do napada prišlo tudi zaradi malomarnosti in podkupljivosti zaposlenih na letališču. Policijski načelnik Mihail Artamonov je bil zaradi malomarnosti obsojen na sedem let

zaporne kazni, ki so jo kasneje znižali na šest let. Ugotovljeno je bilo namreč, da je na dan samomorilskih napadov omenjeni Čečenki ustavil, vendar ju je, skupaj s še dvema moškima spremljevalcema, spustil brez preiskave in potrebnih identifikacijskih dokumentov. Obsojena sta bila tudi prodajalec letalskih kart Armen Aratjunjan, ki je Džebirhanovi in Nagajevi v zameno za podkupnino v višini 140 evrov letalski karti prodal brez identifikacijskih dokumentov. Nikolaj Korenkov, ki je letalske karte pregledoval, pa je prav tako v zameno za podkupnino Čečenkama dovolil vstop na letalo brez dokumentov in pregleda. Oba sta bila obsojena na leto in pol zapora (NEWSru.com 2006). Pravi vzroki in potek napada zaradi smrti vseh vpletenih niso bili nikoli resnično ugotovljeni, saj je kmalu umrl tudi Šamil Basajev.

Samomorilska napada na ruskih letalih sta pokazala nepripravljenost ruskih varnostnih organov, da bi preprečili tovrstne incidente. Prav dejstvo, da je do napada prišlo na tako enostaven način, s pomočjo majhnih podkupnin, lahko še dodatno poveča strah med ruskim prebivalstvom in njihovo nezaupanje v oblast in varnostne organe. Napada na letali sta bila zagotovo med večjimi in odmevnejšimi čečenskimi samomorilskimi napadi ter sta služila kot pomemben nadaljnji motivacijski dejavnik in kazalec uspešnosti čečenskih uporniških skupin.

7.2.2.3 Samomorilski napad na vojaško bolnišnico v Mozdoku

Prvega avgusta 2003 je neidentificiran moški s tovornjakom, napolnjenim z eksplozivom, izvedel samomorilski napad na vojaško bolnišnico mestu Mozdok v Severni Osetiji. V napadu je umrlo 50 ruskih vojakov, zdravnikov in medicinskih sester, 79 pa jih je bilo ranjenih. Tovornjak je bil napolnjen z amonijevim nitratom, vendar se je uspešno prebil mimo vojaških kontrolnih točk. Napad na vojaško bolnišnico je tretji največji samomorilski napad v ruski zgodovini (Murphy 2006: 229 in Reuter 2004: 9). Odgovornost za incident je prevzel Šamil Basajev, ki je za organizacijo najel brata Zurkana in Temirkana Šogenova. Medtem ko je bil Temirkan aretiran že konec avgusta, so Zurkan in ostali člani skupine umrli v strelskem obračunu s policijo (Murphy 2006: 229). Samomorilski napad na vojaško bolnišnico je del čečenskih samomorilskih napadov na ruske vojaške cilje, kakršnih je bilo največ, a v nekoliko manjšem obsegu glede na pomembnost in število žrtev. Glede na rusko vojaško premoč v času, ko so se začeli napadi, torej od leta 2000 naprej, so se bili Čečeni prisiljeni zatekati k drugim načinom bojevanja (Reuter 2004: 7–14). Zanimivo je tudi, da do napada na vojaški cilj prihaja v času, ko so bili med čečenskimi uporniki popularni večji in odmevnejši napadi na civilne cilje.

Kot ponavadi tudi ta samomorilski napad ni vplival na spremembo ruske politike v Čečeniji, kar je cilj čečenskih organizacij. Tedanji ruski predsednik Vladimir Putin je bil še trdneje odločen, da se politika ne bo spremenila, ter je napovedal nadaljevanje priprav na volitve, ki so bile izvedene kasneje oktobra in ki jih uporniki niso priznavali. Ruske oblasti so okrepile varovanje v vseh vojaških zgradbah na območju Severne Osetije, kjer se je napad zgodil, Putin pa je ukazal konkretne preventivne ukrepe za preprečevanje takšnih napadov (BBC 2003).

7.3 Samomorilski terorizem – motivacija, organizacija in rekrutiranje

7.3.1 Motivacija

Pri čečenskemu boju za neodvisnost je sprva šlo za organiziran upor s konvencionalnimi in gverilskimi taktikami bojevanja. Ko to ni pokazalo zadovoljivih rezultatov, se je vse bolj krepila radikalna islamska veja čečenskega uporniškega gibanja, s Šamilom Basajevom na čelu. Napad na civilne tarče je bil po njegovem legitimen.

Z Rusi se nismo mogli več normalno bojevati. Obstreljujejo naše vasi. Naše domove uničujejo s šesttonskimi bombami. Ljudem v Rusiji moramo pokazati, da je ta vojna tudi njim blizu, želimo, da vidijo, kako izgleda kri in kako je, ko ljudje umirajo. Želimo, da to razumejo, da se zbudijo (Basajev v Murphy 2005: 20).

S krepitvijo radikalne islamske veje v čečenskem upor se je povečeval tudi pomen islama, ki je postal pomembna gonilna sila za čečenske upornike in s katerim so opravičevali prehod na samomorilske napade. Islam so zato interpretirali na instrumentalističen način – to pomeni, da je del čečenskih upornikov pod vodstvom Šamila Basajeva islam uporabljal za opravičevanje svojih aktivnosti in taktik ter z namenom, da bi pridobili podporo globalnega islamskega džihada, da bi dosegli končni cilj – neodvisno Čečenijo. Religija se je torej tudi v čečenskem primeru izkazala za koristno sredstvo mobilizacije (Dolnik v Manekas 2006: 32). V Čečeniji, katere prebivalci so sicer suniti in med katerimi je bil razširjen tudi sufizem, se je v času vojn tudi zaradi vpliva tujih borcev razširil vpliv fundamentalistične interpretacije islama – vahabizem²⁷. Cilj radikalnih Čečenov je postal umik Rusije s celotnega severnega Kavkaza in

²⁷ Vahabizem je nastal v 18. stoletju v Arabiji. Gibanje poziva k vračanju na »čisto« obliko vere, kot jo je izpovedoval Mohamed. Vahabisti zagovarjajo uporabo sile za širjenje islama in dobesedno interpretacijo

vzpostavitev islamske republike na tem območju²⁸ (Youngs 2000: 13–15). K vzponu vahabizma je veliko prispeval prav Šamil Basajev z novačenjem tujih islamskih borcev na območju Čečenije. Ideologija vahabizma poudarja džihad, vendar ga razume kot oborožen boj proti sovražnikom islama. Boj je bil usmerjen tudi proti drugim muslimanom na območju severnega Kavkaza, ki niso podpirali separatistov in so delali za ruske oblasti (Yarlykapov 2007: 8). Z drugo čečensko vojno in večjim vzponom vahabizma se je torej spremenil tudi cilj in s tem motivacija boja. Sama neodvisnost Čečenije tokrat ni bila edini cilj, ampak je šlo tudi, in te cilje teroristične skupine zasledujejo še danes, za uničenje sovražnega imperija – Rusije, ter za oblikovanje države, kjer bi vladalo šeriatsko pravo in bi združilo vse muslimane s tega območja. Etnična identiteta je tako podrejena verski (Yarlykapov 2007: 9).

Čečenska ekstremistična gibanja ter s tem pojav samomorilskega terorizma so torej močno povezana z vahabistično doktrino islama, ki je tudi v teh primerih izkoriščen za močen motivacijski faktor, saj vsi samomorilski napadalci, tako moški kot ženske, »globoko sprejmejo vahabistično džihadistično ideologijo, ki jo Čečenija uporablja za opravičevanje terorizma kot sredstva za doseganje maščevanja in družbene pravičnosti in za potrebe nacionalističnega separatističnega gibanja« (Akhmedova in Speckhard 2005: 10). Vahabistična ideologija v Čečeniji povzdiguje mučeništvo in džihad s končnim ciljem ne le doseči čečensko neodvisnost, ampak širšo muslimansko državo (*ibid*). Poleg ideološke motivacije pa je bil razlog za zatekanje k samomorilskim napadom tudi v Čečeniji ta, da privlači večjo pozornost javnosti, da je cenejši kot gverilsko bojevanje ter da privablja več finančnih sredstev (Murphy 2006: 197).

Da gre pri čečenskem samomorilskem terorizmu za taktično sredstvo v boju za doseganje političnih ciljev, kaže tudi dejstvo, da je bila velika večina samomorilskih napadov usmerjena na vojaške cilje in vojaške kontrolne točke v Čečeniji in njeni okolici. Napadi so bili usmerjeni tudi proti točno določenim posameznikom ter proti proruski vladni instituciji na celotnem območju severnega Kavkaza. Prav napadi na civilne tarče so bili najbolj odmevni (Reuter 2004: 7), kar je pripomoglo k večji pozornosti javnosti in ustvarjanju strahu med ruskim prebivalstvom.

Korana. Nasprotujejo sekularnim oblastem in institucijam ter čaščenju svetnikov in svetih krajev. Prav tako prakticirajo najstrožjo obliko šeriatskega prava (Murphy 2006: 33).

²⁸ Temu je med drugim nasprotoval tedanji čečenski predsednik Aslan Maskadov. Radikalisti pod vodstvom Šamila Basajeva so namreč začeli tudi z vrsto napadov na ruske vojaške in policijske sile v Dagestanu (Youngs 2000: 14).

7.3.2 Organizacija samomorilskega napada in rekrutiranje

Al Katab je prve centre za indoktrinacijo in urjenje v Čečeniji, kjer naj bi urili tudi mednarodne teroriste, vzpostavil leta 1997. Ti so bili uradno pod poveljstvom čečenskih oboroženih sil, vendar je bil njihov resnični vodja Al Katab. Do leta 1999, ko je ruska vojska centre zaprla, so na območju Čečenije delovala vsaj štiri taka središča²⁹. Posameznike so urili v skupinah po pet oseb, urjenje pa je trajalo od dveh do šest mesecev. Vsebovalo je tudi temelje vahabistične doktrine, ideologijo džihada in pomen smrti za višji cilj. Po ideološki indoktrinaciji so sledile vojaške tehnike in tehnike bojevanja. Katab je ob izdatnem financiranju s strani Savdske Arabije poskrbel tudi za ustanavljanje vahabističnih šol in medijev ter za gradnjo mošej (Murphy 2006: 39–40). Kljub temu je treba poudariti, da čečenska družba ni v celoti podpirala vahabizma; leta 1998 so se pri islamskih klerikih pojavile težnje, da bi vahabizem na Kavkazu prepovedali, enakega mnenja pa je bil tudi takratni čečenski predsednik Maskadov (*ibid*: 42).

Ker vahabistične skupine niso imele večinske podpore med čečenskim prebivalstvom, so teroristi še posebej izbirali osebe, katerih družinski člani so bili ubiti, ranjeni, aretirani ali pogrešani. Uvedli so posebne taktike, s katerimi so prepričevali in izkoriščali psihološko stanje teh ljudi. Še posebej pri mladih so izkoriščali njihov strah pred tujim okupatorjem (Akhmedova in Speckhard 2006: 10). Veliko posameznikov, ki so se odločili za pridružitve kateri od čečenskih terorističnih skupin, je svojim družinam to odločitev vseeno sporočilo. S sprejetjem vahabistične doktrine sprejmejo tudi ideal mučeništva in boj proti Rusom. V pogovorih z družinami čečenskih posameznikov, ki so izvedli samomorilski napad, so ugotovili, da so ti posamezniki s sprejetjem vahabizma spremenili tudi svoj dotedanji življenjski slog – pogosta molitev, striktno sledenje islamskim pravilom, ekstremna sprememba načina oblačenja itd. Sam trening naj bi v nasprotju s palestinskimi skupinami trajal bistveno manj časa – posamezniki, ki so izvedli samomorilski napad, naj bi s svojih domov odšli dva tedna pred napadom, vendar pa čas treninga ni znan (Akhmedova in Speckhard 2005: 5–6).

V času druge čečenske vojne, ki se je začela leta 1999 s silovitim ruskim bombardiranjem čečenskih mest in infrastrukture, pa je vahabistična organizacija prevzela gverilsko in teroristično strukturo po vzoru Al Kajde. Sestavljalo jo je več majhnih skupin oziroma celic.

²⁹ Kamp Abu Jafar je bil specializiran za vojaški boj in gverilo, v kampu Jakub so urili specialiste za težko oborožitve, kamp Abu Bakar je skrbel za trening v sabotazi in terorističnih taktikah, kamp Davgat pa za ideologijo in propagando (Murphy 2006: 39).

Vsaka skupina je vključevala pet oseb, od katerih je bil eden vodja – Emir. Vsaka skupina je imela točno določeno območje delovanja in določene funkcije, osebe, ki so se vključile v celico, pa so se morale zavezati, da iz nje ne bodo nikdar izstopile. V nasprotnem primeru jih je čakala smrt (Akhmedova in Speckhard 2006: 9). Skupine so bile organizirane podobno kot klanske strukture, značilne za čečensko družbo, poleg samomorilskih napadov pa so intenzivno izvajali bombne napade, atentate in ugrabitve talcev (Dolnik v Manekas 2006: 47).

O poteku psihološke indoktrinacije čečenskih samomorilskih napadalcev ni veliko dokazov. Tisti, ki obstajajo, nakazujejo, da je religija izkoriščena kot inspiracijska, motivacijska in legitimizacijska baza za napade. Devetnajst Črnih vdov, ki so sodelovale pri napadu na gledališče Dubrovka, je tako pred misijo posnelo video, v katerem so izjavile, da je njihova misija usmerjena proti ruskemu predsedniku Vladimirju Putinu in njegovi vojni proti islamu (Abdullaev 2008). Dekleta, ki so sodelovala v tem napadu, so svoje domove zapustila tedne pred napadom, kar kaže na napredne organizacijske zmožnosti čečenskih ekstremistov (Reuter 2004: 14).

Kljub temu da kult mučeništva med čečenskim prebivalstvom, tako kot drugod po svetu, npr. v palestinski družbi, ni obstajal, pa je vzpon vahabistične ideologije, ki sicer nikoli ni uživala široke podpore med Čečeni, spremenil družbene vzorce. Vahabizem na območju Čečenije je namreč podpiral koncept muslimanskega bratstva kot pomembnejšega od družine in družinskih članov (Akhmedova in Speckhard 2006: 7).

7. 4 Čečenski samomorilski terorist – profil in osebna motivacija

Enotnega profila čečenskega samomorilskega napadalca oziroma napadalke ni. Njihovi motivi, metode in življenjske zgodbe se razlikujejo. V ruski javnosti se je pojavljalo tako prepričanje, da se za napade odločajo zavestno, kot mnenje, da se predvsem ženske za napade odločajo pod prisilo (Reuter 2004: 18).

Čečenski samomorilski terorizem pa zaznamujejo predvsem ženske. Ena od raziskav je pokazala, da so te večinoma stare med 18 in 38 leti, med njimi so bile tako poročene kot tudi samske ženske, zato splošno prepričanje, da so te ženske, pripadnice Brigade črnih vdov, samo tiste, ki so v boju izgubile može in sorodnike, ne drži. Tudi izobrazbena struktura čečenskih samomorilskih napadalk kaže, da jih je imelo kar 65 odstotkov srednješolsko izobrazbo, 19 odstotkov pa univerzitetno. Zanimivo pa je, da je raziskava psihiatrinje Anne Speckhard pokazala, da so vse ženske, s katerimi je govorila oziroma so o njih govorili njihovi družinski člani, kazale določene osebne travme. Družinski člani so tako poudarjali, da so te ženske veliko govorile o maščevanju, nekatere pa so se tudi izolirale od družbe. Študija ugotavlja, da je bil pri vseh ženskah tako ali drugače izražen motiv po maščevanju (Akhmedova in Speckhard 2005: 4). Čeprav se v ruskih medijih večinoma pojavljajo trditve, da so čečenske ženske v dejanja prisiljene tudi s pomočjo posilstev in drog, pa dokazov za to ni³⁰. Tudi v čečenskih primerih je opazna močna želja po mučeništvu – za čečenski narod, za osamosvojitve Čečenije ali pa kot maščevanje za smrt bližnjih (Akhmedova in Speckhard 2005: 8). Vendar Čečene v terorizem vodijo tudi drugi razlogi. Slab gospodarski in politični položaj, korupcija proruskih vladnih elit, velika stopnja brezposelnosti ter odsotnost učinkovitih kanalov političnega izražanja generirajo nasilje (Sagramoso 2007: 682). Medtem ko naj bi se palestinske ženske, ki se odločijo za samomorilski napad, za to odločale tudi zaradi nevzdržnih družinskih razmer ali pa ker bi želele biti enakopravnejše moškimi, pa naj to ne bi držalo za čečenske ženske, saj naj bi bile te bolj emancipirane in enakopravne moškimi. Čečenske ženske ob sprejemu vahabizma in vključitvi v teroristično organizacijo »nazadujejo« v smislu emancipacije in prevzamejo tradicionalnejšo vlogo, kot bi jo imele sicer (Akhmedova in Speckhard 2005: 8–9).

³⁰ Avtorici sta odkrili samo en primer, kjer je šlo za prisilo. Mlada Čečenka se je ob podpori očeta predala ruskim oblastem in trdila, da potrebuje zaščito pred bratom, ki jo je želel prisiliti v izvedbo samomorilskega napada. Izhajala je iz družine, v kateri sta napad izvedli tudi njeni dve sestri in v kateri je mati vzpodbujala otroke k terorističnim dejanjem (Akhmedova in Speckhard 2005: 8).

Glavni dejavnik za odločitev za izvedbo samomorilskega napada med Čečeni naj bi bila tako po mnenju mnogih ruskih in tujih strokovnjakov obupanost prebivalstva ter ruski vojaški napadi in brutalnost, s katero so bili soočeni Čečeni, ter seveda nacionalistični in verski elementi (Abduallaev 2008).

Posameznikovo vedenje označujejo tudi tradicije in ideologije okolja, v katerem živi. V čečenski tradiciji je močno prisotna ideologija maščevanja in pravice, še posebej v okviru družine – klanov, na katere je razdeljena čečenska družba. Smrt ali poškodovanje družinskega člana po tej tradiciji preostalim članom družine naloži, da se maščujejo odgovorni osebi. Med pravili je tudi ta, da se umor maščuje z umorom ter da se ženska lahko maščuje le, če v družini ni nobenega moškega, ki bi lahko to storil. Vendar pravila ne predvidevajo smrti maščevalca (Akhmedova in Speckhard 2006: 24).

Sicer pa žalovanje in obup ponavadi predstavljata le nekakšne globlje vzroke, redkokdaj sta resnični motivaciji, zaradi česar bi se določena oseba v tistem trenutku odločila za samomorilski napad. Žalovanje in obup, skupaj z občutkom krivice in nepravičnega stanja v okolju, posameznika naredijo za lažjo tarčo terorističnim organizacijam ter njihovim rekruterjem (Reuter 2004: 24).

Ugotovimo lahko, da so tudi v čečenskih primerih razlogi, zakaj se oseba odloči za samomorilski napad, različni. Vendar pa je tudi v teh primerih zelo pomembna vloga teroristične organizacije, okolja, ideologije ter religije.

Zanimivo je, da v nasprotju s palestinskimi samomorilskimi napadalci pri Čečelih finančna nagrada družini ne igra tako pomembne vloge, saj tudi kult mučeništva v čečenski družbi ni razvit. Vendar pa čečenske teroristične organizacije svojim prostovoljcem ponujajo »duhovne in čustvene nagrade«, kot je vstop v raj po mučeniški smrti (Reuter 2004: 24).

7.5 Čečenija danes

Za razliko od samomorilskega terorizma v Izraelu in na palestinskih območjih, kjer, kot je bilo ugotovljeno v diplomskem delu, samomorilski napadi niso izginili, je nekoliko drugače v primeru Čečenije, kjer je možno opaziti upad samomorilskih napadov.

To lahko pripišemo tudi delnemu upadu moči upornikov zaradi aktivnosti ruskih varnostnih sil in proruske oblasti v Čečeniji. Kljub temu se je upor razširil tudi na ostale regije severnega Kavkaza in obstaja mreža nasilnih islamskih skupnosti, znanih tudi kot *jamaati*, ki še naprej izvajajo teroristične napade, vendar pa po napadu na osnovno šolo v Beslanu ni bilo nobenega tako obsežnega terorističnega napada (Sagramoso 2007: 681). Zadnja dva večja, tipično samomorilska napada, sta se zgodila še pred Beslanom, in sicer 31. avgusta 2004, ko je Čečenka pred moskovsko podzemno železnico izvedla samomorilski napad, pri čemer je umrlo deset oseb, ter 24. avgusta istega leta, ko sta strmoglavili dve letali z ruskimi potniki. Umrlo je 90 ljudi, napad pa so prav tako zakrivile pripadnice Črnih vdov (Global Security 2006).

Čečenija je torej danes prek predsednika Ramzana Kadirova znova pod ruskim nadzorom (Kramer 2007: 3). Vendar to ne pomeni, da uporništva ni več. Neodvisnost Čečenije je še vedno cilj čečenskih upornikov, čeprav so se težnje po oblikovanju islamistične države, ki bi se raztezala čez cel severni Kavkaz, veliko bolj okrepile, prav tako so okrepljeni ideali radikalnega islama (Sagramoso 2007: 682). Čečenija torej ostaja območje, kjer obstaja možnost nadaljnjega konflikta in tudi nadaljnjega razvoja tako samomorilskega terorizma kot drugih oblik terorističnega delovanja.

8. ZAKLJUČEK

Diplomsko delo je potrdilo postavljeno hipotezo, da so samomorilski napadi taktično in strateško sredstvo v boju za politične in druge cilje, ki jih zasleduje teroristična skupina. Ne le v dveh proučevanih primerih, palestinskih in čečenskih, temveč tudi drugod po svetu se teroristične organizacije za samomorilski terorizem odločajo zaradi točno določenih ciljev, kot so oblikovanje samostojne države in boj proti tujim silam, ki jih vidijo kot okupatorske, ali zaradi drugih političnih in ideoloških ciljev. V diplomskem delu sem ugotovila, da se teroristične organizacije za samomorilske napade odločajo zaradi prednosti, ki jim jih ti prinašajo v boju. Zaradi tragike in posledic dejanja so samomorilski napadi izredno zanimivi za medije, množična medijska pozornost pa tako njihove cilje prenese v svet. Samomorilski napadi v javnosti na eni strani povzročijo zgražanje, a tudi strah in včasih strahospoštovanje. Pojavljajo se torej vprašanja, zakaj si je posameznik pripravljen vzeti življenje za nek cilj, s čimer ta cilj postane zanimiv tudi za okolico. V diplomskem delu sem ugotovila, da samomorilski napadi terorističnim organizacijam prinesejo veliko prednosti. Poleg velikega medijskega zanimanja in promocije njihovega cilja privabijo tudi tuje donatorje, kar se je kot še posebej koristno pokazalo v čečenskem primeru, ob prihodu tujih borcev na območje severnega Kavkaza, v okolju, v katerem organizacija deluje, pa lahko samomorilski napadi postanejo povezovalni element družbe. Kult mučeništva, povzdigovanje mučeništva kot vrednote, v določeno teroristično organizacijo privablja nove člane in simpatizerje, v širši družbi pa jim lahko prinese moč in ugled.

Da so samomorilski napadi taktično in strateško sredstvo boja, dokazuje tudi dejstvo, da teroristične organizacije samomorilske napade izvajajo načrtovano, redno oziroma v okviru posameznih kampanj, torej da ne gre za enkratni dogodek, ki se je zgodil slučajno. Samomorilski napadi imajo svoje mesto in pomen v strategiji terorističnih organizacij, saj se te v nasprotnem primeru te taktike ne bi posluževale. Opažam, da med njimi obstaja zavedanje in prepričanje, da so samomorilski napadi uspešni in pozitivno prispevajo k doseganju njihovega cilja.

Drugo postavljeno hipotezo, da se k samomorilskim napadom zatekajo teroristične organizacije, ki so vojaško in tehnološko inferiorne nasprotniku, lahko potrdim le delno. Res je, da v večini primerov, tudi v proučevanih dveh, zmožnosti skupin, ki izvajajo samomorilske napade, ne dosegajo tehnološke in vojaške superiornosti nasprotnika, vendar pa to zagotovo ni edini razlog,

zaradi katerega se samomorilski napadi pojavljajo. Za to morajo biti po mojem mnenju izpolnjeni predpogoji, kot so motivacija teroristične organizacije za izvedbo napada, torej da se vodstvo zaveda, da bodo s tem nekaj dosegli, obstoj ideologije ali tradicij v družbi, iz katere se lahko črpa ideja o mučeništvu in žrtvovanju za višje cilje, zainteresirani posamezniki, ki so pripravljeni izvesti napad, ter posebne družbene, politične in gospodarske okoliščine. Vendar pa ostaja dejstvo, da so samomorilski napadi učinkovitejši v boju proti močnejšemu nasprotniku, saj so poceni, vendar obenem učinkoviti ter med civilno prebivalstvo »sovražne države« vnašajo močan strah in med njimi ustvarja željo, da se situacija razreši in samomorilski napadi prenehajo. Tudi v obeh proučevanih primerih je res, da se teroristične skupine, ki so se zatele k samomorilskim napadom, v svojem boju soočajo z veliko močnejšima nasprotnikoma – Izraelom in Rusijo.

Tretjo hipotezo, da je religija ključni mobilizacijski dejavnik rekrutacije potencialnih samomorilskih napadalcev, tako na palestinskih kot tudi na čečenskih območjih, lahko v celoti potrdim. Tako na palestinskih kot tudi na čečenskih območjih je islam pomemben mobilizacijski dejavnik pri rekrutaciji potencialnih mučenikov, vendar ni edini. Mobilizacijski dejavniki so tudi, kot je bilo ugotovljeno v diplomskem delu, pripadnost cilju, maščevanje, boj za pravico ter obupanost in občutek ponižanja ali krivice zaradi političnega, gospodarskega in socialnega stanja na območju. Posameznik se torej za samomorilski napad odloči v posebnih okoliščinah, v obeh proučevanih primerih pa so osebe, ki so se odločile za izvedbo samomorilskega napada, močno pod vplivom skupinske indoktrinacije, kamor spada tudi prepričevanje, da je mučeništvo del islamske tradicije. Vendar pa gre, kot je bilo ugotovljeno v diplomski nalogi, pri tem za zelo radikalne interpretacije islamskih tradicij in vrednot, ki niso prevladujoče v islamskem svetu.

Zadnjo hipotezo, da tako na območju Izraela, Zahodnega brega in Gaze kot na območju Čečenije in Rusije samomorilske napade izvajajo teroristične organizacije, ki so pod vplivom radikalnega islama, da bi dosegle neodvisnost vsakega od območij, lahko potrdim le delno. Samomorilske napade ne izvajajo le teroristične organizacije, ki delujejo v regijah, kjer je prevladujoča religija islam, ampak tudi sekularne skupine ter na primer Tamilski tigri, ki so na tem področju zelo aktivni in kjer je prevladujoča religija hinduizem. Torej samomorilski terorizem ni stvar radikalnega islama, kot je trenutno prevladujoče mnenje. Dejstvo je, da ima religija pomembno vlogo pri rekrutiranju potencialnih kandidatov za samomorilski napad, se pa njen pomen razlikuje. Tako igra izredno pomembno vlogo v primeru Hamasa, kjer je že iz

ustanovne listine razvidno, da program Hamasa izhaja iz islamskih tradicij, sledi islamskim načelom življenja ter povečuje pomen džihada, ki ga seveda razume na radikalen način. V nasprotju s tem pa imajo samomorilski napadi, ki jih izvajajo palestinske sekularne skupine, bolj nacionalističen značaj, vendar pa je tudi v teh primerih religija pomemben mobilizacijski dejavnik, da se posameznik odloči za izvedbo samomorilskega napada. Pomen radikalnega islama je spet večji v primeru čečenskih teroristov, kjer so se samomorilski napadi pojavili sočasno s širjenjem vahabizma, ki so ga uvedli tuji borci med uporniki. Tu je treba poudariti, da vahabizem ni postal prevladujoča doktrina med čečenskim prebivalstvom, kjer tudi ni obstajal kult mučeništva, tako kot na palestinskih območjih.

Samomorilski terorizem torej ostaja resna grožnja, kar dokazuje predvsem povečevanje takih napadov v Iraku, Afganistanu in Pakistanu. Ker so samomorilski napadi zaradi vseh v diplomskem delu opisanih značilnosti učinkoviti in dosežejo svoj namen, lahko pričakujemo, da bo njihovo število še naprej naraščalo, zaradi pomena terorizma v sodobni mednarodni skupnosti pa bodo še naprej v središču pozornosti javnosti.

Ker je samomorilski terorizem organizacijski fenomen, boj proti njemu ne more potekati na individualni ravni. Čeprav je poskus opredelitve karakteristik samomorilskih napadalcev morda zanimiv izziv za akademsko sfero, pa je to manj pomembno v »realnem svetu«, kjer je treba razumeti predvsem način delovanja in razmišljanje vodstva terorističnih skupin, ki o tem, da bi umrli za višje cilje, ne bodo nikoli razmišljali, a bodo še naprej zagovarjali samomorilski terorizem kot strateško in taktično sredstvo za doseganje zastavljenih ciljev (Sprinzak 2000: 68–70).

9. UPORABLJENI VIRI

1. Abdullaev, Nabi (2008): *Women to the Forefront in Chechen terrorism*. Dostopno na <http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?ID=9781> (7. april 2008).
2. Akhmedova, Khapta in Anne Speckhard (2005): *Black Widows: The Chechen Female Suicide Terrorists*. Dostopno na http://www.annespeckhard.com/publications/black_widows.pdf (5. januar 2008).
3. Akhmedova, Khapta in Anne Speckhard (2006): *The New Chechen Jihad: Militant Wahhabism as a Radical Movement and a Source of Suicide Terrorism in Post-War Chechen Society*. Dostopno na http://www.annespeckhard.com/publications/The_New_Chechen_Jihad.pdf (7. april 2008).
4. Anžič, Andrej (2002): Mednarodni terorizem: Varnostni izziv in dileme. *Teorija in praksa* 39, 454–466. Dostopno na <http://dk.fdv.uni-lj.si/tip/tip20023Anzic.PDF> (5. april 2008).
5. Atran, Scott (2003): *Genesis and Future of Suicide Terrorism*. Dostopno na <http://www.interdisciplines.org/terrorism/papers/1> (17. september 2007).
6. Biedermann, Ferry (2002): *The Palestinians' first female bomber*. Dostopno na http://dir.salon.com/story/mwt/feature/2002/01/31/female_bomber/index.html (6. junij 2008).
7. Biggs, Michael (2005): *Dying Without Killing: Self Immolations, 1963-2002*. V Diego Gambetta (ur.): *Making Sense of Suicide Missions*, 170–192. Oxford: Oxford University Press.
8. BBC (2003): *Russia mourns hospital victims*. Dostopno na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3122385.stm> (14. junij 2008.)
9. BBC (2004): *Bomb Traces in Both Russian Jets*. Dostopno na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3607886.stm> (14. junij 2008).
10. BBC (2006): *The Chechen Conflict*. Dostopno na <http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/europe/3293441.stm> (3. januar 2008).
11. *Bejrutska deklaracija*, sprejeta 30. marca 2002. Dostopna na <http://imeu.net/news/article002602.shtml> (6. junij 2008).
12. Broom, Shlomo (2002): *Operation Defensive Shield: An Interim Assessment*. Dostopno na <http://www.tau.ac.il/jcss/tanotes/TAUnotes35.doc> (6. junij 2008).
13. CIA (2007): *The World Factbook – West bank*. Dostopno na <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/we.html> (22. december 2007).

14. CNN (2004): *Terrorist Act Blamed For Aircrash*. Dostopno na <http://www.cnn.com/2004/WORLD/europe/08/27/russia.planecrash/index.html> (6. junij 2008).
15. Copeland, Libby (2002): *Female Suicide Bombers: The New Factor in Mideast's Deadly Equation*. Dostopno na <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&node=&contentId=A57052-2002Apr26> (7. junij 2008).
16. Cronin, Audrey Kurth (2003): *Terrorist and Suicide Attacks*. Washington D. C.: The Library of Congress.
17. Davis, M. Davis (2003): *Martyrs: Innocence, Vengeance and Despair in the Middle East*. New York: Pilgrave Macmillan.
18. Debeljak, Aleš (1995): *Oblike religiozne imaginacije*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
19. Dolnik, Adam (2003): Die and Let Die: Exploring Links Between Suicide Terrorism and Terrorist Use of Chemical, Biological, Radiological, and Nuclear Weapons. V Jillian Manekas (ur.): *The Invisible Enemy: Suicide Terrorism in Chechnya and Sri Lanka*, 23–45. Dostopno na <http://fletcher.tufts.edu/research/2006/Manekas.pdf> (5. januar 2008).
20. Dolnik, Adam in Anjali Bhattacharjee (2002): Hamas: Suicide Bombings, Rockets, or WMD? *Terrorism and Political Violence* 14, 109–126.
21. Eggen, Dan in Scott Wilson (2007): *Suicide Bombs Potent Tools of Terrorists: Deadly Attacks Have Been Increasing and Spreading Since Sept. 11, 2001*. Dostopno na <http://www.washingtonpost.com/wpdyn/content/article/2005/07/16/AR2005071601363.html> (15. oktober 2007).
22. Etienne, Bruno (2000): *Radikalni islamizem*. Pariz: Hachette.
23. Erlanger, Steven (2006): *U.S. and Israelis Are Said to Talk of Hamas Ouster*. Dostopno na http://www.nytimes.com/2006/02/14/international/middleeast/14mideast.html?_r=1&ei=5094&en=d28cff5caa1702fa&hp=&ex=1139979600&partner=homepage&pagewanted=print&oref=slogin (22. december 2007).
24. EU (2007): *Declaration by EU Vice President Franco Frattini on the Occasion of the 6th Anniversary of 9/11*. Dostopno na <http://www.eurunion.org/News/press/2007/2007094.htm> (15. januar 2008).
25. *Federalni zakon o boju proti terorizmu Ruske Federacije*, sprejet 26. februarja 2006. Dostopen na http://www.consultant.ru/popular/terror/73_1.html#p22 (8. april 2008).
26. Ganor, Boaz (2007): *The Rationality of the Islamic Radical Suicide Attack Phenomenon*. Dostopno na <http://www.ict.org.il/apage/11290.php> (15. oktober 2007).
27. Global Security (2006): *Russia: A Timeline of Terrorism Since 1995*. Dostopno na <http://www.globalsecurity.org/security/library/news/2006/08/sec-060830-rferl01.htm> (11. april 2008).

28. *Globalna protiteroristična strategija Združenih narodov*, sprejeta 8. septembra 2006. Dostopna na <http://www.un.org/terrorism/strategy-counter-terrorism.html#resolution> (15. 5. 2007).
29. Graeme, C.S. Steven in Rohan Gunaratana (2004): *Counterterrorism: A reference handbook*. California: ABC-CLIO, Inc.
30. Groskop, Viv (2004): *Chechnya's Deadly Black Widows*. Dostopno na <http://www.newstatesman.com/200409060023> (15. junij 2008).
31. Gunaratna, Rohan (2000): *Suicide Terrorism: A Global Threat*. Dostopno na http://www.janes.com/security/international_security/news/usscole/jir001020_1_n.shtml (21. april 2007).
32. Gupta, Dipak K. in Kusum Mundra (2005): Suicide Bombing as a Strategic Weapon: An Empirical Investigation of Hamas and Islamic Jihad. *Terrorism and Political Violence* 17, 573–589.
33. Haralambos, Michael (1999): *Sociologija: Teme in pogledi*. Ljubljana: DZS.
34. Hassan, Nasra (2001): *An Arsenal of Believers*. Dostopno na http://www.newyorker.com/archive/2001/11/19/011119fa_FACT1?printable (12. oktober 2007).
35. Henderson, Harry (2001): *Global terrorism: The complete reference guide*. New York: Checkmark Books.
36. Hoffman, Bruce (2007): *The Logic of Suicide Terrorism*. Dostopno na <http://www.theatlantic.com/doc/200306/hoffman> (15. oktober 2007).
37. Hopgood, Stephen (2005): Tamil Tigers, 1987-2002. V Diego Gambetta (ur.): *Making Sense of Suicide Missions*, 35–52. Oxford: Oxford University Press.
38. HRW (2002): *Erased in A Moment: Suicide Bombing Attacks Against Israeli Civilians*. Dostopno na <http://hrw.org/reports/2002/isrl-pa/ISRAELPA1002.pdf> (4. junij 2008).
39. Intelligence and Terrorism Information Center (2004): *The Palestinian Authority's Support of Hamas' Suicide Terrorism*. Dostopno na http://www.terrorism-info.org.il/malam_multimedia/html/final/eng/sib/10_04/oct_02.htm (4. junij 2008).
40. ISN (2008): *Hamas (Islamic Resistance Movement)*. Dostopno na http://www.isn.ethz.ch/news/dossier/kms_dossier_hamas/analysis/ (6. april 2008).
41. Jevtič, Miroljub (1989): *Savremeni džihad kao rat*. Beograd: Nova knjiga.
42. Keller, Bill (2002): Springtime for Saddam. V A. Krueger in J. Maleckova (ur.): *Education, poverty, political violence and terrorism. Is there a casual connection*, 9–22. Dostopno na <http://www.nber.org/papers/w9074.pdf> (11. oktober 2007).

43. Kimhi, Shaul in Shemuel Even (2004): Who are the Palestinian Suicide Bombers? *Terrorism and Political Violence* 16, 815–840.
44. Kuran s prijevodom na bosanski jezik (2005). Sarajevo: Bosanska knjiga.
45. Kramer, Mark (2007): *The Russian-Chechen Conflict and the Putin-Kadyrov Connection*. Dostopno na <http://www.isn.ethz.ch/news/rad/details.cfm?lng=en&id=31618> (8. april 2008).
46. Krueger A., J. Maleckova (2002): *Education, poverty, political violence and terrorism. Is there a casual connection?* Dostopno na <http://www.nber.org/papers/w9074.pdf> (11. oktobar 2007).
47. Lewitt, Mathew (2006): *Hamas; Politics, Charity and Terrorism in the Service of Jihad*. Washington: Institute for Near East Policy.
48. Maliach, Asaf (2007): *Saudi religious scholars come out against Al-Qaeda's use of religious edicts permitting suicide attacks against Muslims*. Dostopno na <http://www.ict.org.il/apage/13961.php> (16. september 2007).
49. Manekas, Jillian (2005): *The Invisible Enemy. Suicide Terrorism in Chechnya and Sri Lanka*. Dostopno na <http://fletcher.tufts.edu/research/2006/Manekas.pdf> (8. marec 2008).
50. Merari, Ariel (2004): The readiness to kill and die: Suicidal terrorism and despair in the Middle East. V Walter Reich (ur.): *Origins of Terrorism: Psychologies, Ideologies, Theologies, States of Mind*, 67–102. Washington D. C.: Woodrow Wilson Center Press.
51. MFA (2001): *Tel-Aviv Suicide Bombing at the Dolphin disco*. Dostopno na http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2001/6/TelAviv+suicide+bombing+at+the+Dolphin+disco+-+1-.htm (6. junij 2008).
52. MFA (2002): *Passover Suicide Bombing at Park Hotel in Netanya*. Dostopno na http://www.mfa.gov.il/MFA/MFAArchive/2000_2009/2002/3/Passover+suicide+bombing+at+Park+Hotel+in+Netanya.htm (6. junij 2008).
53. MFA (2004): *Terrorism, obstacle for peace*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism+Obstacle+to+Peace/Terrorism+and+Islamic+Fundamentalism+-/Four+Years+of+Conflict+3-Oct-2004.htm> (6. junij 2008).
54. MFA (2007): *2000-2006: Major Terror Attacks*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.il/MFA/Facts+About+Israel/Israel+in+Maps/2000-2004+Major+Terror+Attacks.htm> (11. april 2008).
55. MFA (2008a): *Two suicide bombers carry out attack against Israeli civilians in Dimona*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism+Obstacle+to+Peace/Terror+Groups/Suicide+bombers+attack+citizens+in+Dimona+4-Feb-2008.htm> (11. april 2008).

56. MFA (2008b): *Hamas terror attack prevented*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.il/MFA/Terrorism%20Obstacle%20to%20Peace/Terrorism%20and%20Islamic%20Fundamentalism-/Hamas%20terror%20attack%20prevented%201-Apr-2008.htm> (11. april 2008).
57. MFA (2008c): *Suicide in Israel Since The Declaration of Principles*. Dostopno na <http://www.mfa.gov.il/mfa/terrorism%20obstacle%20to%20peace/palestinian%20terror%20since%202000/suicide%20and%20other%20bombing%20attacks%20in%20israel%20since> (6. junij 2008).
58. Ministrstvo za imigracijo (2007): *Six years since murderous Dolphinarium Terrorist Attack*. Dostopno na http://www.moia.gov.il/Moia_en/SpokesmanMessages/Dolphinarum.htm (6. junij 2008).
59. MIPT (2007a): *Hamas*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=49> (20. oktober 2007).
60. MIPT (2007b): *Palestinian Islamic Jihad..* Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=82> (20. oktober 2007).
61. MIPT (2007c): *Al-Quds brigades*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=4430> (28. oktober 2007).
62. MIPT (2007d): *Fatah*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=128> (28. oktober 2007).
63. MIPT (2007e): *Al Aqsa Martyrs Brigades*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3855> (28. oktober 2007).
64. MIPT (2007f): *Tanzim*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=4280> (28. oktober 2007).
65. MIPT (2007g): *Popular Front for Liberation of Palestine*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=85> (28. oktober 2007).
66. MIPT (2007h): *Martyr Abu-Ali Mustafa Brigades*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=4465> (28. oktober 2007).
67. MIPT (2007i): *Jenin Martyr's Brigade*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3499> (28. oktober 2007).
68. MIPT (2007j): *Palestinian Liberation Front*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=4182> (28. oktober 2007).
69. MIPT (2007k): *Black Widows*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3971> (3. januar 2008).
70. MIPT (2007l): *Islamic International Peacekeeping Brigade*. Dostopno na http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID_4357 (3. januar 2008).

71. MIPT (2007m): *Movsar Barayev Gang*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3639> (3. januar 2008).
72. MIPT (2007n): *Riyad un-Saliheyn Martyr's Brigade*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3673> (3. januar 2008).
73. MIPT (2007o): *Special Purpose Islamic Regiment*. Dostopno na <http://www.tkb.org/Group.jsp?groupID=3732> (3. januar 2008).
74. MIPT Terrorism Knowledge Base (2007a): *Suicide Attacks*. Dostopno na <http://www.tkb.org/IncidentRegionModule.jsp?startDate=01%2F01%2F1968&endDate=10%2F11%2F2007&domInt=0&suiInt=1&filter=0&detail=0&info=&info1=&imageField.x=61&imageField.y=11&imageField=filter+results&pagemode=regional®ionid=&countryid=&sortby=> (14. oktober 2007).
75. MIPT Terrorism Knowledge Base (2007b): *Targets of Suicide Attacks*. Dostopno na <http://www.tkb.org/IncidentTargetModule.jsp?startDate=01%2F01%2F1968&endDate=10%2F11%2F2007&domInt=0&suiInt=1&filter=0&detail=0&info=&info1=&imageField.x=44&imageField.y=6&imageField=filter+results&pagemode=target> (14. oktober 2007).
76. MIPT Terrorism Knowledge Base (2007c): *Tactics of Suicide Attack*. Dostopno na <http://www.tkb.org/IncidentTacticModule.jsp?startDate=01%2F01%2F1968&endDate=10%2F11%2F2007&domInt=0&suiInt=1&filter=0&detail=0&info=&info1=&imageField.x=66&imageField.y=7&imageField=filter+results&pagemode=tactic&pagemode=tactic> (14. oktober 2007).
77. Moghadam, Assaf (2003): Palestinian Suicide Terrorism in the Second Intifada: Motivations and Organizational Aspects. *Studies in Conflict & Terrorism* 26, 65–92.
78. Murphy, Paul (2005): *The Wolves of Islam*. Washington, D. C.: Potomac Books Inc.
79. NEWSru.com (2006): *Мособлсуд снизил наказание капитану милиции, осужденному за халатность повлекшую взрывы самолетов*. Dostopno na <http://www.newsru.com/russia/26jan2006/artamonov.html> (15. junij 2008).
80. NEWSru.com (2007): *Расследование взрывов самолетов Ту-134 и Ту-154 фактически остановлено*. Dostopno na <http://www.newsru.com/russia/24aug2007/terra.html> (15. junij 2008).
81. NSSC (2002): *The Characteristics of Suicide Terrorists: An Empirical Analysis of Palestinian Terrorism in Israel*. Dostopno na <http://nssc.haifa.ac.il/Terror/articles/profile.html> (4. november 2007).
82. Oots, Kent Layne (1989): Organizational Perspectives on The Formation and Disintegration of Terrorist Groups. V David C. Rapoport (ur.): *Terrorism: Critical Concepts in Political Science*, 424–465. London: Routledge.
83. Pape, Robert A. (2005): *Dying to win: The strategic logic of suicide terrorism*. New York: Random House.

84. Prezelj, Iztok (2006): *Teroristično ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije*. Dostopno na <http://www.sos112.si/slo/tdocs/ujma/2006/prezelj.pdf> (12. marec 2008).
85. Quin-Judge, Paul (2002): *The Chechen Suicide Squad*. Dostopno na <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1003603,00.html> (15. junij 2008).
86. Reich, Walter (1998): *Origins of terrorism – psychologies, ideologies, theologies, states of mind*. Washington, D. C.: Woodrow Wilson Center Press.
87. Reuter, John (2004): *Chechnya's Suicide Bombers – Desperate, Devout or Deceived?* Dostopno na <http://www.peaceinthecaucasus.org/reports/SuicideReport/SuicideReport.pdf> (15. junij 2008).
88. Sagramoso, Domitilla (2007): Violence and conflict in the Russian North Caucasus. *International Affairs* 83, 681–705.
89. Sela-Shayovitz, Revital (2007): *Suicide Bombers in Israel: Their Motivations, Characteristics, and Prior Activity in Terrorist Organizations*. Dostopno na <http://www.ijcv.org/docs/2007/sela-shayovitz.pdf> (24. december 2007).
90. Schweitzer, Yoram (2000): *Suicide Terrorism: Development & Characteristics*. Dostopno na <http://www.ict.org.il/apage/10729.php> (4. november 2007).
91. Schweitzer, Yoram (2000): *Suicide Bombings – The Ultimate Weapon?* Dostopno na <http://www.ict.org.il/apage/printv/5355.php> (15. julij 2007).
92. Shahaar, Yael (2002): *The Al-Aqsa Martyrs Brigades: A political tool with an edge*. Dostopno na <http://212.150.54.123/articles/articleDet.cfm?articleid=430> (4. november 2007).
93. Silke, Andrew (2004): *Research on terrorism: Trends, Achievements and Failures*. New York: Frank Cass.
94. Silke, Andrew (2006): The Role of Suicide in Politics, Conflict, and Terrorism. *Terrorism and Political Violence* 18, 35–46.
95. Speckhard, Anne (2004): Research Note: Observations of Suicidal Terrorists in Action. *Terrorism and Political Violence* 16, 305–327.
96. Speckhard, Anne (2007a): *Chechen Suicide Terrorists*. Dostopno na http://www.annespeckhard.com/Chechen_suicide_terrorism.html (5. januar 2008).
97. Speckhard, Anne (2007b): *De-Legitimizing Terrorism: Creative Engagement and Understanding of the Psycho-Social and Political Processes Involved in Ideological Support for Terrorism*. Dostopno na <http://www.annespeckhard.com/articles.html> (9. marec 2008).
98. Sprinzak, Ehud (2000): *Rational Fanatics. Foreign Policy*. Dostopno na <http://www.foreignpolicy.com/Ning/archive/archive/120/rationalfanatics.pdf> (4. november 2007).

99. Strenski, Ivan (2003): Sacrifice, Gift and the Social Logic of Muslim »Human Bombers«. *Terrorism and Political Violence* 15, 1–34.
100. *Teroristični zakon*, sprejet 20. julija 2000. Dostopno na http://www.opsi.gov.uk/acts/acts2000/ukpga_20000011_en_2#pt1-11g1 (8. april 2008).
101. UN (2007): *UN Action to counter terrorism: International instruments to counter terrorism*. Dostopno na <http://www.un.org/terrorism/instruments.html> (15. maj 2007).
102. US Army TRADOC (2005): *A Military Guide to Terrorism in the 21st century*. Dostopno na <http://www.terrorisminfo.mipt.org/pdf/Suicide-Bombing-in-the-COE.pdf> (12. oktober 2007).
103. *Ustanovna listina Hamasa*, sprejeta 18. avgusta 1988. Dostopno na <http://www.yale.edu/lawweb/avalon/mideast/hamas.htm> (20. oktober 2007).
104. Von Drehle (2002): *Debate over Iraq focuses on outcome*. Dostopno na <http://www.interdisciplines.org/terrorism/papers/1> (17. september 2007).
105. Winters, Jonah (1997): *Dying for God: Martyrdom in the Shii and Babi religions*. Dostopno na <http://www.bahai-library.com/theses/dying/dying4.islam.html#RTFToC7> (11. junij 2007).
106. Yarlykapov, Akhmet (2007): *Separatism and Islamic Extremism in the Ethnic Republics of the North Caucasus*. Dostopno na <http://www.isn.ethz.ch/news/rad/details.cfm?lng=en&id=31618> (8. april 2008).
107. Youngs, Tim (2000): *The Conflict in Chechnya*. London: House of Commons Library. Dostopno na <http://www.parliament.uk/commons/lib/research/rp2000/rp00-014.pdf> (3. januar 2008).